

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildning
Lärarprogrammet, examensarbete 10 poäng

Genus och jämställdhet i förskolan

Ett bidrag till förståelse av förskolelärares syn på genuskunskapens betydelse

Maria Karlsson

”LAU660”

Handledare: Lisbeth Lewander

Examinator: Anna Nordenstam

Rapportnummer: Ht-06 1800-05

Abstract

Examinationsnivå: 41-60 poäng

Titel: Genus och jämställdhet i förskolan- ett bidrag till förståelse av förskolelärares syn på genuskunskapens betydelse.

Författare: Maria Karlsson

Termin och år: Ht-06

Institution: Genusvetenskap

Handledare: Lisbeth Lewander

Rapportnummer: 1800-5

Nyckelord: Genus, jämställdhet, förskola, genuskunskap, jämställdhetsmål

Syftet med studien var att undersöka hur förskolelärare såg på betydelsen av att ha kunskap om genus. Frågeställningarna var: Hur ser pedagoger i förskolan på utbildning i genus? Vilken betydelse tycker pedagoger genuskunskap har för sitt eget arbete i förskolan? Vilken betydelse tycker pedagoger att genuskunskap har för att nå jämställdhetsmålen? Jag har använt mig av en kvalitativ intervju metod, där jag har intervjuat fyra stycken förskolelärare. Mitt resultat visade att ingen av pedagogerna direkt var emot utbildning i genus, även om intresset varierade. Två av förskoleläraryrarna ansåg att genuskunskap hade betydelse för deras eget arbete. Två ansåg att det inte behövdes för deras eget arbete. Min undersökning visade också att tre pedagoger ansåg att genuskunskap hade betydelse för att nå jämställdhetsmålen. En utav dessa ansåg att det inte hade någon betydelse för henne själv, eftersom hon redan arbetade jämställt. En pedagog svarade att hon inte trodde att genuskunskap hade så stor betydelse för att nå jämställdhetsmålen. Jag anser att genuskunskap behövs i förskoleläraryrket. Detta för att mitt resultat visar att en del av förskoleläraryrarna i min undersökning, själva anser att det behövs för att arbeta jämställt och nå jämställdhetsmålen. Mitt resultat visade att även om det fanns en god vilja att arbeta jämställt hos pedagogerna i min undersökning, saknades ofta kunskapen.

Innehållsförteckning

INLEDNING	4
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	5
TEORETISK ANKNYTNING	5
BEGREPPEN GENUS OCH JÄMSTÄLLDHET	5
<i>Sammanfattning av begreppens betydelse i den här uppsatsen</i>	6
GENUS I SAMHÄLLET	6
SYN PÅ UTBILDNING I GENUS	8
BETYDELSE AV JÄMSTÄLLDHET I FÖRSKOLAN	9
<i>Tankar om jämställdhetsarbete i förskolan</i>	10
BETYDELSEN AV GENUSTÄNKANDE I FÖRSKOLAN	12
<i>Varför det är viktigt med genustänkande i förskolan?</i>	12
<i>Förändringen från ett traditionellt tänkande till ett genustänkande</i>	13
BETYDELSE AV KUNSKAP I GENUS FÖR ATT NÅ JÄMSTÄLLDHETSMÅLEN	14
ORSAKER TILL ATT FÖRSKOLAN INTE NÅR JÄMSTÄLLDHETSMÅLEN	14
SAMMANSTÄLLNING AV TEORIDEL	15
METOD	17
VAL AV DESIGN OCH METOD.....	17
BESKRIVNING AV UNDERSÖKNINGSGRUPP.....	18
RELIABILITET, VALIDITET OCH GENERALISERBARHET	19
ETISKA PRINCIPER	20
RESULTATREDOVISNING	20
FRÅGESTÄLLNING 1.....	20
SAMMANFATTNING AV FRÅGESTÄLLNING 1	23
FRÅGESTÄLLNING 2.....	23
SAMMANFATTNING AV FRÅGESTÄLLNING 2	27
FRÅGESTÄLLNING 3.....	28
SAMMANFATTNING AV FRÅGESTÄLLNING 3	31
SLUTDISKUSSION	31
REFERENSLISTA	37
BILAGA	39

Inledning

Genus innebär sociala och kulturella föreställningar och de värderingar och förväntade egenskaper som följer med ett visst biologisk kön.

I läroplanen för förskolan finns tydliga riktlinjer vad som gäller:

”Vuxnas sätt att bemöta flickor och pojkar liksom de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma flickors och pojkars uppfattning om vad som är kvinnligt och manligt. Förskolan skall motverka traditionella könsroller. Flickor och pojkar skall i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller.”

(Lpfö 98)

Under 2006 kom det en ny lag om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever. I denna lag ingår de barn som deltar i eller söker till förskoleverksamhet och skolbarnomsorg och denna lagen är emot kränkande behandling av barn som har ett samband med deras kön.¹

Förskolan förstärker enligt forskning könsmönster och har svårt att nå de jämställdhetsmål som läroplanen visar. Det som behövs enligt statens offentliga utredningar är mera kunskap för att nå dessa mål.² När man arbetar som pedagog har man ett ansvar, eftersom man bidrar till att sätta upp de normer som barnen sedan lever upp till.³

Jag tycker att det är viktigt att man har ett medvetet tänkande om genus när man arbetar i förskolan. Ännu mer viktigt är det att följa läroplan och jämställdhetslagen som har kommit.

Behövs det mer kunskap om genus i förskolan? Vad anser förskolelärarna själva om detta?

Jag vill med det här arbetet bidra med att undersöka hur förskolelärares syn på genuskunskap och jämställdhet är. Är det något man är intresserad av och tror sig ha nytta av? Den här undersökningen vill öka förståelsen för vilken betydelse man har som pedagog när det handlar om kunskap och inställning till jämställdhetsarbete.

Forskning har visat att flickor och pojkar påverkas av de föreställningar vi har om kvinnligt och manligt. Jag tycker att man som förskolelärare har ett ansvar att vara medveten om dessa strukturer, som bidrar till att skapa olika möjligheter för flickor och pojkar. Det är viktigt att ta upp dessa tankar som förskolelärare har om genuskunskap för att se om det finns en vilja att arbeta efter läroplanens mål och efter den nya lagen om förbud mot könsdiskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever.

¹ Jämställdhetsombudsmannen <<http://www.jamombud.se/lagarna/lagenomforbudmo.asp>> lag (2006:67) om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever (2006-11-15)

² Statens offentliga utredningar (2006:11). *Jämställd förskola- om betydelsen av jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska arbete*. Stockholm: Edita Sverige AB

³ Wahlström, Kajsa .(2003). *Flickor och pojkar och pedagoger*. Kristianstad: Sveriges utbildningsradio AB.

Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka hur förskolelärare ser på betydelsen av att ha kunskap om genus.

- Hur ser pedagoger i förskolan på utbildning i genus ?
- Vilken betydelse tycker pedagoger genuskunskap har för sitt eget arbete i förskolan?
- Vilken betydelse tycker pedagoger genuskunskap har för att nå jämställdhetsmålen?

Teoretisk anknytning

Begreppen genus och jämställdhet

Enligt Kajsa Svaleryd (2002:29) som arbetat med genuspedagogik i grund-, gymnasie-, och förskolor, handlar könsforskning om två motsatta kategorier där det ena är man/manligt och det andra är kvinna/kvinnligt. Genus i forskning handlar om det biologiska könet, det sociala könet och det kulturella könet.⁴ Statens offentliga utredningar (2004) anser att det biologiska könet funktion, inte är samma sak som genus, även om det påverkas av de biologiska olikheter som finns. Genus påverkas av de biologiska skillnaderna, genom att vi har vissa tankar av vad ett visst kön innebär och detta påverkar våra handlingar. Könsroll och genus handlar om en kulturell och social påverkan. Genus innebär att skillnader hos kön påverkas av våra föreställningar, tolkningar, förväntningar och handlingar.⁵ Innebörden i begreppet genus, anser Svaleryd (2002:29) också är, att vi påverkas av den sociala och kulturella miljö vi befinner oss i. De upplevelser vi har av kön och vad som är manligt och kvinnligt. Modern genusforskning pratar om ett konstruerat kön, där alla förväntningar vi har på ett visst kön, vad vi tror oss veta att det manliga och kvinnliga innebär, handlar det enbart om konstruktioner som vi själva gjort. Könet blir en social konstruktion, där värderingar och tolkningar av könet utgör hela genussystemet.

Margareta Öhman (1999:10) som arbetat med projekt i jämställdhet för skolverket, förklarar att jämställdhetsbegreppet används när man pratar om könets likaställning dvs. samma rättigheter, möjligheter och skyldigheter och med ett lika värde i samhället. Svaleryd (2002:36) beskriver jämställdhet som alla människors rätt att utvecklas som individer, utan begränsningar av genusroller. Enligt JämO kommer begreppen jämställdhet och genus från olika håll. Jämställdhet kommer från politiska sammanhang, medan genus kommer från vetenskapsteoretiska området. Idag utgår båda jämställdhetsbegreppet och genusbegreppet från ett konstruktivistiskt synsätt. JämO vill inte göra någon åtskillnad av begreppen eftersom man tycker de är synonymer.⁶ Svenska kommunförbundet förklarar att konstruktivistisk syn på kön, innebär att det är något som skapas av den kulturella och sociala kulturen.⁷

⁴ Svaleryd, Kajsa (2002). *Genuspedagogik*. Stockholm: Liber AB

⁵ Statens offentliga utredningar (2004). *Den könade förskolan- om betydelse av jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska arbete*. Stockholm: Elanders Gotab AB.

⁶ Engström Lindgren, Pia (2005). *Yttrande över delbetänkandet av Delegationen för jämställdhet i förskolan (SOU 2004:115)*. Hämtad 30 november 2006, från <http://www.jamombud.se/remissvar/remiss5056052.asp>

⁷ Svenska kommunförbundet (1998) *Härifrån till jämställdheten*. Stockholm: Kommentus förlag.

Sammanfattning av begreppens betydelse i den här uppsatsen

I den här uppsatsen kommer begreppet genus innebära sociala och kulturella föreställningar, värderingar och förväntningar som är kopplat till det biologiska könet. Begreppet jämställdhet kommer i uppsatsen innebära att alla individer ska ha samma värde och lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter att utvecklas.

Genus i samhället

Forskning om genus påverkas av det tidsperspektiv det befinner sig i och det har varit lite olika hur man har sett på möjligheten att lösa det könsstereotypa tänkandet. På 1970-talet handlade det mycket om en miljöpedagogik, där man trodde att lösningen vara att likställa flickor och pojkar. Man trodde att miljön var lösningen på problemet och genom att ge dockor till pojkar och bilar till flickor, ansåg man att man brutit från traditionella könsmonster. Under 1990-talet trodde man istället förklaringen var biologiska skillnader. Flickor och pojkar ansågs vara olika redan från födseln med olika förutsättningar, som att flickor och pojkar utvecklas olika snabbt. Man pekade också på skillnader i det hormonella flödet. Det ledde till en segregationspedagogik, där man i förskolan börjar använda sig av pojk och flickgrupper. En förändring av könsmonstren ansågs vara omöjlig och man försökte istället möta dessa två biologiskt skilda gruppernas behov genom en uppdelning.⁸

Anna-Marie Sandqvist arbetar med utredning av jämställdhetsfrågor på svenska kommunförbundets utvecklingssektion. Sandqvist (1998:21) menar att forskning inom barnomsorg och skola har visat att det är svårt att förändra könsmonster och hon hänvisar till Hirdmans genussystemteori som en förklaring på detta.⁹

Yvonne Hirdman (Hirdman, 2001 i Kjellberg, 2004:27) är en historiker som har arbetat med genus. Hennes förklaringsmodell till varför skillnader i kön uppstår kallas genussystemet. Denna teori utgår från att samhället är det som gör att människor delas upp på grund av sitt kön. Enligt Hirdmans genussystem handlar det om en i särhållning mellan kvinna och man, där också mannen är det som ses som något bättre än kvinnan. Att det manliga alltid är hierarkiskt överlägset det kvinnliga. Vad som anses kvinnligt och manligt är däremot något som i ett tidsperspektiv kan ändras eller vara olika, beroende på vilket land man befinner sig i.

Sandqvist (1998:22) menar att detta bidrar till att barn lär sig vad som står för det kvinnliga respektive det manliga och att det också bidrar till att barnen lär sig att det manliga är något bättre. Sandqvist pekar på flera exempel som visar att barn hela tiden i sin miljö blir påmind om att det manliga är viktigare än det kvinnliga. Till exempel menar hon att de sagor barnen får ta del av, ofta har en manlig identitet i huvudrollen. Vi vuxna påverkar barnen med våra förväntningar av vad som är manligt och kvinnligt. Dessa förväntningar är ofta så naturliga för oss att vi aldrig tänker på dem. Flickor och pojkar får ta del av de vuxnas bild av vad som är kvinnligt och manligt, genom att barnen förväntas ha vissa specifika egenskaper, intressen och behov.

Hirdman (Hirdman, 2001 i Kjellberg, 2004:27) anser att det finns tre olika nivåer av hur vi uppfattar det manliga och kvinnliga. Det handlar dels om ”*det individuella könet*”, som innebär hur vi själva upplever det manliga och kvinnliga könsocialisationen och där vi har kunskap om att vara ett visst kön. Den andra dimensionen är det strukturella könet som kan

⁸ Öhman, Margareta (1999). ”Att ge flickor och pojkar i förskolan lika möjligheter” i Skolverket, *Olika på lika villkor en antologi om jämställdhet i förskolan*. (9-19) Uppsala: Liber.

⁹ Sandqvist, Anna-Marie (1998). *Visst görs vi olika. Jämställda barn- hur skulle det se ut?* Stockholm: Kommentus Förlag

vara hur arbetsfördelningen ser ut, beroende på om man är kvinna eller man. Tredje dimensionen är det symboliska könet, som handlar om hur man ser på vad som är manligt och kvinnligt. Det är dessa tre dimensioner som hela tiden gör att könen skiljs åt i en hierarkisk genusprocess. Det bildas ett kontrakt över vad som är kvinnligt och manligt och som Hirdman kallar genuskontraktet. Genuskontrakten handlar om en överenskommelse i våra föreställningar av vad som är korrekt i samhället, både i form av egenskaper och beteende vi tycker ett visst kön bör ha. Detta kontrakt blir en bidragande orsak till att genussystemet finns kvar och att kvinnligt och manligt skiljs åt.

Hirdman (Hirdman, 2001 i Kjellberg, 2004: 28) tror att detta kan bero på att vi behöver en tydlig struktur av vår tillvaro, där vi kan föra in andra människor i olika tillhörighetsfack. Sandqvist (1998:23) påpekar att vi hela tiden påverkas av detta genuskontrakt och att vi belönar varandra, när det kvinnliga och manliga följs. Detta påverkar givetvis våra barn, eftersom kontraktet också leder till att vi på olika sätt bestraffar den som inte lever upp till detta kontrakt. Hirdman (Hirdman, 2001 i Kjellberg, 2004:29) anser att samhället förtränger att den här maktstrukturen, där män värderas högre, överhuvudtaget finns. Detta sker dels på grund av att man som kvinna inte vill erkänna sig underordnad mannen. För män handlar det om att man inte vill erkänna att detta är något man utsätter kvinnan för.

Hela samhället präglas av en genusordning som inte bara handlar om våra kön, utan om hela vårt vardagsliv och vad som anses som manliga och kvinnliga saker. Enligt forskaren Connell (Connell 2003 i statens offentliga utredningar 2004) uppmuntras barn till att delta i könsmaktsordningen, genom att de antingen blir positivt eller negativt bemötta, beroende på hur de uppför sig i förhållande till sitt kön.¹⁰

Karin Kjellberg (2004:30) som varit verksam i JämO:s skolprojekt och metodutbildning med inriktning på genus, har själv upplevt i studier hon gjort med vuxna i värderingsövningar, att genussystemet tankegångar kan finnas när man pratar om flickor och pojkar. Hon menar att det i hennes studier framkommit, att vuxna framförallt tror att flickor och pojkar gör olika saker, på grund av till exempel traditioner. Kjellberg anser att det istället handlar om ett i särställning av könen. Det har i hennes studier inte tagits upp av de medverkande att detta skulle ha något med makt att göra, där pojkar värderas högre. Kjellberg pekar på att detta kan stämma med Hirdmans teori om maktperspektivet som innebär att det finns en kollektiv förträngning.¹¹

Förskolan har enligt regeringen och dess förskoleproposition (regeringens proposition 2004 i statens offentliga utredningar 2004 s.22) en viktig roll i samhället med målet att vi ska bli jämställda.

Förskolan vilar på demokratins grund. Därför skall dess verksamhet utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Var och en som verkar inom förskolan skall främja aktningen för varje människas egenvärde och respekten för vår gemensamma miljö. En viktig uppgift för verksamheten är att grundlägga och förankra de värden som vårt samhällsliv vilar på. Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan könen samt solidaritet med svaga och utsatta är värden som förskolan skall hålla levande i arbetet med barnen. (Lpfö 98)¹²

¹⁰ Statens offentliga utredningar (2004) Den könade förskolan- om betydelse av jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska arbete. Stockholm: Elanders Gotab AB.

¹¹ Kjellberg, Karin (2004). *Genusmaskineriet*. Kristianstad: Sveriges utbildningsradio AB.

¹² Skolverket (1998). *Läroplan för förskolan*. Hämtad 30 november 2006, från <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1067>

I en rapport från skolverket 2004 fastslår man att läroplanen i förskolan ses som något positivt hos både förskolor och kommuner. Dessvärre tror inte skolverket att man lyckas uppnå målet om en likvärdig förskola. Detta beror enligt skolverket på att förskolorna har olika möjligheter att genomföra sitt uppdrag. Orsaken till detta handlar enligt skolverket om resurser i samhället. Kommunerna tar inte hänsyn till att förskolornas behov av resurser, som ser olika ut beroende på förskolornas upptagningsområde. I områden med bra resurser, som skolverket kallar högresursområden, har man bland annat lättare att få utbildad personal, ett mindre antal barn med särskilda behov, bättre fungerande relation med föräldrar och mer tid för reflektion bland personalen. Detta är viktiga faktorer för att lyckas nå målen i läroplanen, ändå tar inte kommunerna någon hänsyn till lågresursområden när man till exempel bestämmer hur stora barngrupperna ska vara.¹³

Syn på utbildning i genus

Statens offentliga utredningar (2006:233) anser att det är nödvändigt med en utbildning i genus både i lärarutbildning och på förskolor för att motverka ojämställdhet. Utbildning är en förutsättning för att nå jämställdhetsmålen.

I kommunerna har intresset för genusutbildning varit dåligt. Anledningarna till detta tror statens offentliga utredningar (2006:225) kan ha flera orsaker. Vissa kommuner är inte intresserade av att arbeta med jämställdhet eller så tycker man att man redan arbetar jämställt. Andra kommuner skyller på dålig ekonomi. Statens offentliga utredningar (2006:11) menar att resursbrister inte får vara avgörande för om man klarar av att arbeta jämställt eller inte. Även om det fortfarande är många kommuner som inte vill arbeta med jämställdhet, trots tydliga riktlinjer i läroplan över vad som gäller, börjar allt fler kommuner uppmärksamma behovet av jämställdhetsarbete.

Kajsa Wahlström (2003:6) har arbetat med jämställdhetspedagogik i förskolan och hon tror att andledningen till att det kan finnas ett lågt intresse bland verksamma inom förskolan att arbeta med jämställdhet, är den höga arbetsbelastningen som personalen har med många barn och lite tid för reflektion av arbetet. En annan bidragande orsak, menar Wahlström kan vara, det dåliga ekonomiska läget i förskolan. Wahlström hänvisar också till att man i förskolan är ovan att arbeta mot mål. Detta menar hon bidrar till att man kan förstå att det finns ett motstånd mot jämställdhetsarbete.¹⁴

Det har upprättats en delegation för förskolan. Delegation i förskolan ska med bidrag från staten, arbeta med jämställdhet i förskolan. Denna delegation anser att för att jämställdhetsarbete ska fungera, krävs det förutom kunskap hos personalen i förskolan, också att barngrupperna inte är för stora. Det måste också finnas tillräckligt med personal som vill arbeta på förskolan och som stannar kvar. Delegationen menar däremot att det inte kostar mer att arbeta jämställt än ojämnställt. Givetvis kan det kosta med utbildningen av personalen, men efter det är det ingen skillnad.¹⁵

¹³ Skolverket (2004). *Ojämna villkor i förskolan*. Hämtad 27 november 2006 från <http://www.skolverket.se/sb7d/205/a/894>

¹⁴ Wahlström, Kajsa (2003) *Flickor och pojkar och pedagoger*. Kristianstad: Sveriges utbildningsradio AB.

¹⁵ Statens offentliga utredningar (2006). *Jämställd förskola- om betydelsen av jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska arbete*. Stockholm: Edita Sverige AB.

Enligt statens offentliga utredningar (2006:220) som gjorts framkommer att personalen själva tycker att utbildning ger mest när alla får delta i den. Det behövs mer tid för kunskapsinhämtning och reflektion. Tidsbristen påverkar arbetet med jämställdhet eftersom det kan bidra till att man inte hinner reflektera eller planera arbetet och därmed kan det bidra till att man inte arbetar vidare med det som var tänkt. Ansvaret ligger på rektorn, som ofta hänvisar till att det inte finns ekonomiska resurser och att det inte finns tillräcklig tid för att leda arbetet. Det är ändå ingen ursäkt varken för personal eller huvudman att inte jobba med jämställdhet på grund av detta, menar delegationen i jämställdhetsuppdraget (2006:221).¹⁶

Betydelse av jämställdhet i förskolan

Margareta Öhman fick till uppgift att leda ett projekt för skolverket, med fokus på jämställdhetsarbete som gjorts i kommunerna. Enligt Öhman (1999:10) har inte barn en färdig bild av sig själv och vad det innebär att vara flicka och pojke i förskoleåldern. Pedagoger har därför en stor påverkan och deras medvetenhet att arbeta för jämställdhet kan bidra till att ge barn bättre förutsättningar och lika värde.

Det är i mötet med vuxna som barn upplever vad ett visst kön innebär och där de lär sig hur de ska anpassa sig för att möta de förväntningar som de har på sig som flicka eller pojke. Denna könsprocess pågår varje dag i förskolan. Öhman (1999:9) anser att det är förskolans ansvar att lära sig ta bort de traditionella förväntningar som finns på flickor och pojkar och istället arbeta för en utveckling av barnen som individer. Annars kan man inte nå målen i förskolans styrdokument, som handlar om att ge flickor och pojkar samma möjligheter att utvecklas, utan att begränsas av stereotypa könsroller.

Öhman (1999:13) menar att problemet i förskolan är att det ofta finns dubbla budskap som barnen får ta del av. Dels handlar det om ett medvetet förhållningssätt från förskolelärarna, som innebär att alla ska behandlas lika och ha lika värde och dels förmedlar förskolelärarna samtidigt omedvetet, ett budskap om hur traditionella könsmonster ska vara. Barn som inte passar in i mallen för hur en flicka eller pojke ska vara, får ofta tydligt märka negativa reaktioner från förskolelärarna. Det sker hela tiden en påverkan av barnets identitet. När barnet anpassar sig efter de mönstren som anses acceptabla, handlar det om skapandet av en stabil könsidentitet. Det är en process som styrs av de yttre faktorerna i mötet med exempelvis förskolelärare.

Öhman (1999:14) tar upp en teori om identitetsutveckling som beskrivs av den interaktionistiska teorin. Den pekar på hur det sociala påverkar skapandet av identitet. Denna teori ser på hur barnet upplever sig som ett subjekt i samspel med sin omgivning. Förskolan får här en uppgift att hjälpa barnet och ge det möjlighet att utvecklas i sitt identitetssökande, genom att låta det pröva olika möjligheter och positioner.¹⁷

¹⁶ Statens offentliga utredningar (2006). *Jämställd förskola- om betydelsen av jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska arbete*. Stockholm: Edita Sverige AB.

¹⁷ Öhman, Margareta (1999). Att ge flickor och pojkar i förskolan lika möjligheter i Skolverket, *Olika på lika villkor en antologi om jämställdhet i förskolan*. (9-19) Uppsala: Liber

I läroplanen för förskolan står det tydligt att:

”Vuxnas sätt att bemöta flickor och pojkar liksom de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma flickors och pojkars uppfattning om vad som är kvinnligt och manligt. Förskolan skall motverka traditionella könsmonster och könsroller. Flickor och pojkar skall i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller.” (Lpfö 98)

Hos personalen i förskolan har läroplanen, enligt skolverkets inspektioner, haft stor betydelse i det dagliga arbetet. Däremot visade undersökningarna att jämställdhetsaspekten i läroplanen knappt tas upp alls i arbetet på förskolorna. Det ser väldigt olika ut i landets kommuner, i en del pågår arbetet för fullt, medan vissa inte har börjat alls. (skolverket 2004 i statens offentliga utredningar 2004 s.22).

Man har i statens offentliga utredningar (2006:13) lagt fram några förslag hur lagarna ska följas upp bättre. I Delegationen (2006:180) som arbetar med jämställdhet i förskolan, ska man genomföra ett arbete där man informerar huvudmän, anställda, och föräldrar om vad som gäller utifrån läroplanen för jämställdhet i förskolan. En delegation behövs för att se till att förskolan följer bestämmelserna om jämställdhet. Ett annat förslag man tar upp är att man tycker att skolverkets inspektioner även ska omfatta jämställdhetsperspektivet.

Tankar om jämställdhetsarbete i förskolan

I ett tidigare forskningsprojekt gjorde några studenter vid Göteborgs universitet på uppdrag av socialstyrelsen, undersökningar av förskolor och deras syn på jämställdhet. Där framkom det delvis i intervjuer med personalen att de hade lite olika inställningar till jämställdhetsarbete. De inställningar som blev vanligast var, för det första att flickor och pojkar var olika och därför kunde det inte ske någon förändring av könsrollsmönstren. En annan inställning som var dominerade, var tanken att jämställdhet var något som fanns naturligt och därför behövde man inte titta efter könsrollsmönster. En tredje inställning var att personalen inte brukade gå och tänka på jämställdhet, även om de insåg att det gick att påverka barnen. Det fanns också en inställning att för att barn ska behandlas jämställt, behövde vissa barn mer stöd än andra. Maj Arvidsson och Margareta Öhman (1999:60) som sammanställt undersökningarna tycker det är svårt att dra några slutsatser om personalen i förskolan anser det är viktigt med jämställdhetsarbete eller inte. Men de menar att det behövs diskussioner i förskolan om detta, eftersom det är viktigt att det startar ett tänkande kring jämställdhet. Det behövs mer kunskap i förskolan över vad jämställdhet innebär och varför det är så viktigt. Enligt Arvidsson och Öhman görs det inte tillräckligt i förskolor för att följa upp jämställdhetsmålen. De menar att varje förskola behöver utarbeta en egen jämställdhetsplan utifrån t.ex. styrdokument. För då kan personalen bli medvetna om sin egen betydelse och se vad de ska sträva efter.¹⁸

Öhman (1999:16) tror att pedagoger ofta vet vad jämställdhet mellan barnen bör innebära i den lärande miljön och förskolans aktiviteter, men att det ändå inte visar sig i handlingarna. Men ansvaret är alltid förskolelärares! Man bör vara kritiskt mot sina inställningar och förhållningssätt och tänka över de egna förgivettaganden. Det måste finnas en vilja att reflektera över ens egen roll som vuxen och den påverkan man har på barnen. För vuxna påverkar barnens könssocialisation, men ofta är inställningen att det i den egna verksamheten inte existerar någon skillnad i bemötandet hos flickor och pojkar. För att öka medvetenheten

¹⁸: Arvidsson, Maj & Öhman, Margareta (1999). ”De stora orden-gör vi det vi tror vi gör? Om utvecklingsarbete i Majorna” i Skolverket, *Olika på lika villkor en antologi om jämställdhet i förskolan*. (53-60) Uppsala: Liber

måste den egna verksamheten analyseras. Detta kan ske genom att det till exempel genomförs egna observationer, där man sedan kan jämföra dessa med de jämställdhetsmål som finns. Detta kan bidra till ett mer kreativt tänkande där det blir en strävan att utveckla barn som individer och inte som kön.¹⁹

Jämställdhetsdelegationen för förskolan, som Staten tillsatte 2003, skulle fortgå till 2006. Delegationen för jämställd förskola, skriver i sin rapport från 2004 att det kan vara svårt att se om en förskola når läroplanens mål, eftersom det inte brukar vara något som direkt märks i verksamheten. Delegationen (2004:7) skriver att det ändå har visat sig att personalen har olika förväntningar på barnen, beroende av könet. Resultaten av forskningen visar att dessa föreställningar också påverkar bemötandet av barnen och hur barnen behandlas. Förskolan har ofta en tendens att tro att genom att varje barn behandlas som en individ, behandlas de också rättvist, vilket delegationen (2004:14) menar, inte är korrekt tänkande. Delegationen (2004:37) menar att bemötandet ändå påverkas av våran medvetenhet av vilket kön barnet har. Kön påverkar oss helt enkelt och därför måste det i arbetet synliggöras på vilket sätt det gör det för att vi ska bli medvetna om detta omedvetna. Först när vi har förstått vilka förgivettagande vi har och vilka föreställningar och förväntningar vi bär med oss, kan vi lära oss att bemöta flickor och pojkar lika.²⁰

Barn anpassar sig lätt efter de förväntningar vuxna har på dem, anser delegationen (2004:7). De vuxna har enligt Kajsa Svaleryd (2002:43) därför en möjlighet att ge varje barn en förutsättning utifrån sin individ, istället för sitt kön. Det ingår ju också i direktiven från läroplanen att barn inte ska hindras av stereotypa könsideal.

Kajsa Wahlström har arbetat i förskolan sedan 1975 och har som chef bedrivit ett utvecklingsarbete med jämställdhetspedagogik i förskolan Tittmyran och Björntomten 2003. Wahlström (2003:5) hade innan hon och de övriga anställda började jobba med jämställdhet en bild av att allt fungerade bra på dessa förskolor. Både barn, personal och föräldrar var nöjda med verksamheten, därför var det många i förskolorna som undrade varför det skulle behövas ett jämställdhetsprojekt. Enligt Wahlström (2003:8) fick de en helt annan bild av jämställdheten i förskolorna medan projektet genomfördes. Hon menar att det bidrog till att man insåg att det fanns ojämställdhet bland flickor och pojkar och att de själva som vuxna förstärkte detta. Projektet fortsatte vidare med att förbättra jämställdheten för flickor och pojkar. Wahlström (2004:34) anser att det har betydelse att arbeta med jämställdhet, för hon menar att man som pedagog har stora möjligheter att påverka. Som pedagog har man också ett ansvar, eftersom man själv har makt att styra hur man bemöter flickor och pojkar.²¹

Svaleryd (2002:45) menar att det viktiga är att vi blir medvetna om att vi också är delaktiga, istället för att bara titta på barnet och dess beteende, vilket är vanligt att man gör när man ska arbeta med jämställdhet. För att bli medveten om hur man själv som pedagog är, kan det vara bra att man videofilmade sig själv, spelar in på band eller att man mellan kollegorna observerar varandra. Även om det är psykiskt jobbigt att se sig själv och hur man gör menar Svaleryd att detta är nödvändigt för att utvecklas som pedagog. Det är också bra att ha diskussioner i arbetslaget över tankar om vad man lägger i orden flicka, pojke, jämlik osv. Även om alla i

¹⁹ Öhman, Margareta (1999). Att ge flickor och pojkar i förskolan lika möjligheter i Skolverket, *Olika på lika villkor en antologi om jämställdhet i förskolan*. (9-19) Uppsala: Liber

²⁰ Statens offentliga utredningar (2004). *Den könade förskolan- om betydelse av jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska arbete*. Stockholm: Elanders Gotab AB.

²¹ Wahlström, Kajsa (2003). *Flickor och pojkar och pedagoger*. Kristianstad: Utbildningsradion AB.

arbetslaget inte är överens om vad orden innebär så måste man i arbetet med jämställdhet vara överens vad det är man ska göra där, för att barnen ska ha det så bra som möjligt.²²

Betydelsen av genustänkande i förskolan

Varför det är viktigt med genustänkande i förskolan?

I förskoletidningen (2006) tar två förskolelärare, Susanne Kinhult och Yvonne Glaés, upp hur de upplevde betydelsen av att arbeta med genus. Det började med att de fick möjlighet att delta i ett jämställdhetsprojekt och kände hur projektet gav dem lust att få kunskap i genuspedagogik och att börja använda sig av detta i verksamheten. Efter observationer av varandra i arbetet med barnen och efter diskussionerna och litteraturstudier, insåg de hur ojämnt det såg ut för flickor och pojkar på deras arbetsplats. Under projektets gång fick de också möjlighet till nätverksträffar, för att prata med andra och dela på erfarenheter. Kinhult och Glaés tycker att det är viktigt att alla i arbetslaget får kunskap i genus, eftersom det kan vara känsligt. De tycker också det är viktigt att man hela tiden har diskussioner i arbetslaget under projektets gång. För jämställdhetsarbete är något som tar tid och måste få göra det. Det handlar enligt Kinhult och Glaés om att se till varje barns intresse. Vill flickor leka med dockor och pojkar med bilar, ska man inte hindra dem. Men vi ska inte som pedagoger ha förväntningar att det är dessa lekar som de ska leka. Det är alltid bra att visa barnen att det finns alternativ. Vidare menar förskolelärarna att det har stor betydelse med jämställdhetsarbete, eftersom det ger så många vinster. Några faktorer är att barnen får bättre självkännetid och kan välja vad de vill göra utifrån sina intressen. Det skapar också trygga individer! Kinhult och Glaés uppmanar alla till att börja med jämställdhetsarbete och pekar på att man som pedagog kan påverka barnen mer än vad man kanske tror.²³

Genuspedagogerna Miriam Malmqvist och Albin Hagberg (2006) skriver att arbetet med genus gör att man blir uppmärksam på vad som behövs i den egna verksamheten och att man ser hur man kan arbeta för att ge barn bättre möjligheter. När man ska börja med ett genusarbete är det bra att ha diskussioner över vad man i arbetslaget tycker är viktigt att ta upp. Genom att ta på sig "genusglasögonen" kan man lättare se mönster och könsskillnader i verksamheten.

Det har också under 2006 kommit en ny lag som innebär ett förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever. I ett utdrag ur denna lag kan man tydligt utläsa under definitioner vad som anses vara viktigt för förskolan.

I denna lag avses med barn : den som deltar i eller söker till förskoleverksamhet eller skolbarnomsorg.

I denna lag avses med trakasserier: ett uppträdande som kränker ett barns eller en elevs värdighet och som har ett samband med kön (trakasserier på grund av kön).²⁴

Enligt JämO gäller denna lag barn och elever i all verksamhet som omfattas av skollagen och det är de ansvariga för skolverksamheten som aktivt ska motverka diskriminerande och kränkande behandling. De ansvariga i verksamheten innefattar staten, kommunen, landstinget och den enskilde. Det ska också finnas en likabehandlingsplan som ska användas för att sträva

²² Svaleryd, Kajsa (2002). *Genuspedagogik*. Stockholm: Liber AB

²³ Kinhult, Susanne & Glaés, Yvonne (2006). "Genväg i Tanum". *Förskoletidningen*, 1, 34-36.

²⁴ Jämställdhetsombudsmannen (2006). *Lag om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever*. Hämtad 15 november 2006, från <http://www.jamombud.se/lagarna/lagenomforbudmo.asp>

efter barns och elevers lika rättighet. Likabehandlingsplanen ska förnyas årligen och det ska finnas planerade förslag till åtgärder.²⁵

Förändringen från ett traditionellt tänkande till ett genustänkande

Svaleryd (2002:42) menar att för att kunna göra ett bra jämställdhetsarbete, krävs det vilja till att förändra, kunskap om strukturer som finns i samhället för att kunna göra det och en medvetenhet att se hur man själv faktiskt är delaktigt i samhällets maktstrukturer och därmed i barnets identitetsprocess.

Svaleryd (2002: 30) skriver att:

”Genus i arbetet som pedagog handlar om en medvetenhet kring föreställningar och omedvetna förväntningar på de bägge könen. Det handlar även om den makt den egna yrkesrollen ger att vidmakthålla förlegade genussystem eller att omskapa dem.”²⁶

Mats Eriksson, Lena Ohlsson och Ulrika Sjöström (1998:293) har alla på något sätt varit verksamma i jämställdhetsarbete och de tar upp medvetandegörande processen, som en viktig del i jämställdhetsarbetet och för att få kunskap hur jämställdhet ser ut på en arbetsplats. Att man medvetandegör ojämställdheten. Utan att göra detta kan man inte börja arbeta med jämställdhetsarbete. Ett jämställdhetsarbete blir inte värdefullt om inte människorna som ingår i det, kan se problemen som finns i organisationen. Eriksson, Ohlsson och Sjöström menar att det är viktigt att de som ingår i jämställdhetsarbetet själva får ta fram vad som behöver förändras. Det måste utgå från de anställdas vardag och de problem som upplevs aktuella. Lagar och direktiv från staten eller ledningen kan aldrig utgöra det enda målet för förändringsarbete. Utgår man inte från personalen och låter dem få ha kontroll i förändringsprocessen blir det svårt att uppnå engagemang och delaktighet. Det är lätt att nya arbetsmetoder leder till stress, men genom att låta personalen vara delaktiga i villkoren av arbetet upplevs det inte lika jobbigt. Ett jämställdhetsarbete blir också bäst om hela organisationen startar med detta arbete samtidigt, istället för att det bara är en avdelning. Annars kan det leda till att en avdelning känner sig utpekade som mer ojämsställd. Eriksson (et. al 1998: 295) tar också upp att vikten av att jämställdhetsarbetet ska finnas med över ett långt tidsperspektiv, där man hela tiden tar upp och tittar på förändringar och diskuterar dessa.²⁷

Malmqvist och Hagberg (2006) menar att det inte finns något inprogrammerat hos barnet som gör att man väljer att leka med dockor eller bilar bara för att man tillhör ett visst kön. Det är vi vuxna som skapar dessa mönster hos barnen. I undersökningar som gjorts med intervjuer av barn visar det sig, enligt Malmqvist och Hagberg, att barn leker mer könsstereotypa lekar hemma än på förskolan där de har mer möjlighet att välja. Malmqvist och Hagberg menar att alla som börjar observera hur möjligheter och förväntningar på barnen ser ut, kommer att se att flickor och pojkar inte behandlas på samma sätt. Att arbeta med genus i förskolan och ha ett konstruktivistiskt tankesätt, gör att grundläggande värderingar hos personal och föräldrar ifrågasätts och det kan leda till mycket tankar och funderingar. Malmqvist och Hagberg menar att det är viktigt att förklara vad genusarbetet kommer att innebära, både för personal och föräldrar. En verksamhet som fungerar bra kan bli ännu bättre med ett genusperspektiv, anser

²⁵ Jämställdhetsombudsmannen (2006) *Jämsides- nytt om jämställdhet*. Hämtad 4 april 2006 från <http://www.jamombud.se/library/print/default.asp?page=%2Fjamsides%Fnylagforbjuden>

²⁶ Svaleryd, Kajsa (2002). *Genuspedagogik*. Stockholm: Liber AB

²⁷ Eriksson, Mats & Ohlsson, Lena & Sjöström, Ulrika (1998). ”Jämställdhetsarbete och förändringsprocesser” i Westerberg, Bengt *Han Hon Den Det om genus och kön*. (s. 289-296). Lund: Ekerlids förlag.

genuspedagogerna. Genom att man som pedagog vågar börja med detta och bli medveten om hur man gör själv, kan man ge barnen nya möjligheter. Läroplan är ett stöd i arbetet och gör verksamheten leder åt samma håll, utan att man behöver tycka samma om allt i personalen. Den blir en trygghet att luta sig tillbaka på anser Malmqvist och Hagberg.²⁸

Betydelse av kunskap i genus för att nå jämställdhetsmålen

Statens offentliga utredningar som har skrivits 2006, visar att förskolan fortfarande inte når målen. Statens offentliga utredningar (2006:189) tycker att det ändå har funnits en vilja hos förskolelärare att arbeta med jämställdhet. Däremot menar Statens offentliga utredningar (2006:11) att nu är det framförallt mer kunskap som behövs i förskolan, eftersom det är det som saknas. Det är rektorn som har ansvar för att personalen får ta del den kunskap de behöver. Här finns det ofta brister och rektorer behöver bli bättre på att visa för kommunen, att detta med kunskap i jämställdhet är något som behövs på förskolorna.

Enligt Bengt Westerberg (1998:10) som varit jämställdhetsminister 1993-1994, finns det i Sverige mycket ojämställdhet, även om vi på pappret verkar ha kommit långt i jämställdhetsarbetet. Westerberg anser att det förutom dessa lagar som finns nerskrivna om jämställdhet, krävs kunskap om hur de informella kraven runt omkring oss ser ut, för att kunna nå samhällets krav. De flesta vet vad de formella kraven innebär, men Westerberg menar att förstår vi oss inte på de informella kraven, kan vi inte uppnå lagarna. Dessa informella krav menar han handlar om normer, traditioner, värderingar och attityder som finns om manligt och kvinnligt. Ofta är man så van vid detta att det inte är något man tänker på. Men Westerberg menar att först när man får en förståelse för och ökar sitt medvetande kring de informella fenomenens betydelse för jämställdhetsarbetet, kan man nå uppställda lagar.²⁹

Utredningen från staten har visat att det inte behövs fler mål eller bestämmelser, men de som finns ska följas upp, eftersom man anser att alla barn har rätt att få en likvärdig chans, oavsett vilken förskola man befinner sin på, att utvecklas som individer. Det ska inte stoppas av traditionella könsroller!³⁰

Orsaker till att förskolan inte når jämställdhetsmålen

Den statliga delegationen (2004:35) menar att könsstereotyper ger oss trygghet och det är därför det finns kvar. Därför kan det bli en del oro hos människor över vad det egentligen innebär med att arbeta med genus. Det har delegationens undersökningar varit vanligt med frågor över vad jämställdhetsarbetet kommer att leda till. Delegationen hänvisar till det genuskontrakt som Hirdman står för, för att förklara den oro som finns. Eftersom vi använder oss av genusmönster för att få trygghet i vardagen, kan förändringar vara svåra. Men för att förändra dessa omedvetna genusmönster, måste vi bli medvetna om hur de påverkar oss.

Statens offentliga utredningar (2006:181) visar att orsaken till att man inte följer målsättningarna, ofta är att förskolan upplever att det finns för många regler att följa. Jämställdhetsarbetet är inget valfritt, utan något som enligt lagar och bestämmelser ska finnas

²⁸ Malmqvist, Miriam & Hagberg, Albin (2006). "Konkret Genus i arbetet". *Förskoletidningen*, 1, 38-40.

²⁹ Westerberg, Bengt (1998) *Han Den Det- om genus och kön*. Lund: Ekerlids förlag.

³⁰ Statens offentliga utredningar (2006). *Jämställd förskola- om betydelsen av jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska arbete*. Stockholm: Edita Sverige AB.

på förskolorna. Hur målen ska uppnås däremot, sköts på kommunal nivå, huvudsaken är att läroplanen följs. Det är enligt dessa offentliga utredningar (2006:180) bra att flera olika metoder prövas och delegationen tycker inte det ska vara en statlig styrning av dess innehåll.³¹

Kajsa Svaleryd (2002:39) som arbetat med genuspedagogik i förskolan, anser att det kan finnas flera orsaker som hindrar och gör att det är svårt att börja arbeta med jämställdhet. En orsak är att det idag i samhället finns en syn att vi redan är jämställda här i Sverige. Det finns också en vanlig inställning hos många, att vi är olika redan från födseln och att pojkar och flickor föds med olika intressen och att jämställdhetsarbete då skulle innebära att vi måste inse detta och istället ta tillvara på dessa olikheter. Detta menar Svaleryd är osann och gammaldags syn på jämställdhet och hon hänvisar istället till att det handlar om våra egna föreställningar och förväntningar. Oavsett vad man anser om vad skillnaderna mellan flickor och pojkar beror på, handlar det om att vi har en plikt att ge alla samma förutsättningar.

Ett annat hinder i jämställdhetsarbete är inställningen att fakta säger att det ser ut på ett visst sätt, men man tycker att det inte gäller en själv och den miljö man befinner sig i. Här där jag är, där är det minsann jämställt! Även om det mycket väl kan finnas sanning i det pedagogen påstår, blir det ett hinder för jämställdhetsarbete. En annan vanlig inställning som Svaleryd märkt hos pedagoger, är att man inte tycker sig behöva se till jämställdhetsperspektivet, eftersom man utgår från ett individperspektiv. Svaleryd menar att man inte kan vara säker på att genom att man ser varje individ, också behandlar alla barn jämställt. När man har arbetat ett tag är det lätt att sluta lägga fokus på vad man gör. Det är lätt att bli omedveten om vad man gör. En strävan efter att se om det finns möjligheter till förändring i det man gör och våga prova att göra dessa, är istället ett bättre tänkande, enligt Svaleryd (2004:41).

Svaleryd (2002:45) skriver att det kan vara svårt att börja med jämställdhetsarbete och att det kan finnas motstånd hos pedagoger. Hon beskriver jämställdhetsarbetet som ett isberg, där en sjättedel är ovanför ytan och då innebär sådant som kan ses t.ex. var barn befinner sig i rummet och hur mycket tid varje barn får. Det viktigt är att få förståelse för det som ligger under ytan på isberget. Det handlar om att man som pedagog måste inse att vi är en del av de strukturer som finns i samhället och vi måste bli medvetna om de egna värderingar som vi har. Motståndet hos pedagoger, som Svaleryd menar både kan vara öppet och dolt, det beror på att det kan vara svårt att se sin egen roll och ta upp de egna normer och värderingar man har. Det kan också upplevas som ett hot när nya rutiner ska införas, eftersom det kan kännas stressande när man inte vet vad det nya innebär och om man är bra på det. Ovana i situationen får ändå inte vara en orsak till att påbörja arbetet med jämställdhet. Jämställdhetsarbete ska istället ses som något som barn har rätt till och något som ger en själv som pedagog möjligheter att utvecklas.³²

Sammanställning av teoridel

Genusutbildning behövs för ett arbete mot att jämställa flickor och pojkar. Synen på utbildning i min teoridel har visat att det finns ett lågt intresse hos kommunerna, även om det börjar bli bättre. Det finns inte mycket forskning kring vad förskolepersonalen verkligen tycker om utbildning i genus. Statens offentliga utredningar anser att det ändå visat sig att det

³¹ Statens offentliga utredningar (2006). *Jämställd förskola- och betydelsen av jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska arbete*. Stockholm: Edita Sverige AB.

³² Svaleryd, Kajsa (2002). *Genuspedagogik*. Stockholm: Liber AB.

finns en vilja att arbeta med jämställdhet hos personalen. Annan forskning har visat att det är personalens inställningar som kan göra att det är svårt att börja arbeta med jämställdhet. Jag vill med min undersökning få förståelse för hur inställningarna till genusutbildning ser ut och om det finns ett intresse för det. Forskningen som har gjorts tidigare räcker inte till, anser jag. Det är viktigt att få ett svar på personalens inställning till genusutbildning, eftersom jag tycker det är där grunden för hela jämställdhetsarbetet börjar.

Det har i min teoridel kommit fram att det är viktigt med jämställdhetsarbete, eftersom det skapar jämlika förutsättningar och lika möjligheter för barn. Könprocesser pågår enligt forskningen varje dag. Det som också har tagits upp är att barn inte har en färdig bild av sig själva och att det därför ger pedagoger möjligheter att påverka. Man har därför också som pedagog ett ansvar. I min litteraturgenomgång framkommer det att det är viktigt att börja arbeta med jämställdhet, även om man tycker att verksamheten fungerar bra. Tidigare forskning som tagits upp i min forskningsöversikt har visat att man ofta är omedveten om hur man påverkar barnen med förhållningssätt över vad som är manligt och kvinnligt. Det som har kommit fram i min forskningsbakgrund, är också att det krävs en vilja att reflektera över hur man påverkar barnens könssocialisation, för att kunna gå vidare och förändra bemötandet.

Genom att jag i min undersökning tar upp hur förskolelärare ser på betydelsen av kunskap i genus för deras arbete i förskolan, vill jag få en bild av vad de tycker om jämställdhetsarbete. Hur ser de på sin egen betydelse? Behövs det kunskap eller tycker man att man arbetar jämställt redan? Genom att göra min undersökning vill jag få förståelse för vad pedagogerna själva anser. Jag tycker det är viktigt att undersöka pedagogernas syn av kunskapens betydelse för arbetet och jämföra det med vad forskningen anser. Anledningen till att jag vill få en förståelse för detta, är att jag vill se om det finns en vilja till att sträva mot jämställdhet i förskolans arbete. Jag vill se om det finns ett intresse för att bli medveten om hur man själv som pedagog kan påverka?

Läroplanen tar upp att förskolan ska motverka traditionella könsmonster och nu finns det också en lag som förbjuder diskriminering av barn pga. kön. Det som framkommit i min forskningsöversikt är att det behövs mer kunskap i genus för att nå jämställdhetsmålen som finns i läroplan och lagar.

I min sista frågeställning blir det därför intressant att undersöka förskolelärarnas syn på betydelse av kunskap för att nå jämställdhetsmålen. Hur arbetar man med målen idag och på vilket sätt tror pedagogerna att kunskap i genus kan förändra hur väl man uppnår dessa lagar. Det min undersökning vill belysa är om förskolelärare tror att utbildning i genus kan få dem att nå målen bättre.

Anledningen till att min undersökning blir intressant att genomföra, är att jag utgår från förskolelärarnas perspektiv och kan få reda på hur man ser på genuskunskap i förskolan. Jag tycker det är viktigt att visa förskolelärarnas syn på det hela, eftersom det är de som gör markjobbet och ska se till att lagar och förordningar följs.

Metod

Val av design och metod

Jag har i min undersökning valt att göra en kvalitativ intervjuundersökning, som innebär att jag vill få en förståelse för den intervjuades livsvärld och de tankar och funderingar kring genuskunskap dessa individer har. Jag anser att en kvalitativ metod var den bästa forskningsmetoden för min undersökning, eftersom jag tycker att det är så jag bäst kan få reda på hur de människorna jag möter, tänker kring detta med genuskunskap. Genom ett samtal kan jag få ta del av deras perspektiv. Ett samtal ger mig möjlighet att utveckla frågorna vidare och också ta del hur den intervjuade reagerar på vissa frågor och använder sig av ansiktsuttryck, gester osv. Enligt tidigare forskare Starrin & Renck (1996:55) används kvalitativa intervjuer när man vill lägga märke till särskilda företeelser, innebörder eller egenskaper.³³ Ett vanligt hinder för den kvalitativa intervjun är intervjuareffekter. Det innebär att den man intervjuar ger svar som hon tror att det förväntas av henne och kanske inte det som hon verkligen tycker. Starrin och Renck tar också upp flera andra saker som kan vara ett hinder för den kvalitativa intervjun. Det kan t.ex. finnas en rädsla hos intervjupersonen att lämna ut sig, eller svårigheter att förklara i ord vad man menar. Man kanske inte heller vill vara helt ärlig över vad man säger, eftersom man vill att människor ska ha en viss bild av en som person. Enligt Starrin och Renck (1996:58) ses den som intervjuar i den kvalitativa intervjun, som en medskapare till resultatet.

Mina intervjufrågor bestämdes efter att syftet var färdigt och när jag visste vad det var som jag ville få förståelse för i min undersökning. Jag använde mig av en delvis strukturerad intervju, som innebär att jag hade delat in frågorna i olika teman. Frågorna ställdes i samma ordning till alla intervjupersonerna. Att intervjun bara var delvis strukturerad innebar att jag ibland om jag tyckte det var lämpligt och intressant utvecklade vissa frågor med följdfrågor för att få djupare förståelse för något fenomen.

Det första temat i min intervjuguide handlade om bakgrund. Avsikten var att se om intervjupersonerna hade genomgått någon utbildning i genus. Vilken utbildning de hade haft var inte relevant för undersökningen, men jag tyckte ändå det var intressant att få med för att få en helhetsbild av pedagogen. Ett annat syfte med temat bakgrund var att de skulle fungera som lite ”uppvärmningsfrågor”. Esaiasson (Giljam, Oscarsson, Wängnerud, 2004:290) anser att det är bra med lite inledande frågor om intervjupersonens bakgrund för att få kontakt och en bättre stämning.³⁴

Nästa tema handlade om utbildning och var tänkt att besvara min första frågeställning i mitt syfte, som handlar om hur pedagoger ser på utbildning i genus. Temat utbildning var uppdelat i två stycken delar, beroende på om man fått utbildning eller inte. Detta tema var det enda i intervjun som var uppdelat. De olika frågekolumnerna i temat utbildning skiljde sig inte åt på så många sätt. Skillnaden låg i att om man hade någon formell utbildning fick man svara på frågor vad man tyckte om den utbildningen och om det innebar att man fick några nya tankar. Hade man inte fått någon formell utbildning, handlade frågorna mer om på vilket sätt

³³ Starrin, Bengt & Renck, Barbro (1996). ”Den kvalitativa intervjun” i Svensson, Per-Gunnar & Starrin, Bengt, *Kvalitativa studier i teori och praktik* (s.52-78) Lund: Studentlitteratur.

³⁴ Esaiasson, Peter & Gilljam, Mikael & Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena (2004) *Metodpraktikan Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Vällingby: Norstedts Juridik AB.

intervjupersonerna ansåg att det skulle vara bra eller dåligt. De viktigaste frågorna i temat utbildning var däremot samma för både parter. En sådan här uppdelning var egentligen inte nödvändig inser jag nu efteråt, men jag anser inte att det har någon betydelse heller, eftersom de viktigaste frågorna i temat utbildning var samma och de som skulle besvara min frågeställning. Temat utbildning handlade bara om den formella utbildningen. Om de intervjuade hade haft eget intresse av att läsa in sig om genus, säger mina intervjufrågor inget om. Men tanken var att detta i så fall skulle lysa igenom i alla fall.

Jag hade efter temat utbildning, ett tema i intervjuguiden som handlade om arbetet i förskolan. Detta tema var tänkt att besvara min andra frågeställning i mitt syfte, som handlar om vilken betydelse pedagogerna ansåg att kunskap i genus hade för deras eget arbete i förskolan. Temat arbetet i förskolan, har som uppgift att dels se hur intervjupersonerna anser att kunskap i genus har någon betydelse för arbetet i förskolan och på vilket sätt de tror det påverkar eller inte. Det handlar framför allt om hur de upplever att det behövs kunskap eller inte. Ser man några skillnader på flickor och pojkar och vad tror de att det beror på. Tror de att kunskap kan förändra hur man ser på könen. Helt enkelt vilken betydelse genuskunskap har för arbetet. Nackdel med mina frågeställningar i detta tema, kan vara att vissa frågor är för generella och inte helt specifika vad pedagogerna anser om betydelsen av genuskunskap för sitt eget arbete. Jag anser ändå att frågorna i temat arbetet i förskolan ger en ganska bra övergripande bild av det jag vill ha svar på och att de fångar upp de viktigaste aspekterna.

Det sista temat i intervjun handlade om läroplanen och jämställdhetsmål och var tänkt att besvara min sista frågeställning i syftet, som handlade om hur pedagoger ser på betydelsen av kunskap för att nå jämställdhetsmålen. Meningen med detta tema var att först belysa hur man rent allmänt ser på kraven i läroplan och målsättningar. Frågorna går sedan mer in på om de själva tänker på och använder sig av jämställdhetsmål i arbetet. Vad som behövs för att bättre nå dessa mål och också om de tror att kunskap kan göra att man når jämställdhetsmålen bättre. Jag tycker att alla frågorna i intervjun gör att det tillsammans blir en röd tråd, som ger en god grund att besvara mitt syfte, hur pedagoger ser på betydelsen av kunskap i genus.

Beskrivning av undersökningsgrupp

Jag intervjuade fyra stycken kvinnor som var förskolelärare. Urvalen till intervjupersoner gick till på lite olika sätt. Ett urval skedde genom att en bekant tipsade mig om att denna person var villigt att ställa upp på en intervju. Två intervjuurval gjordes genom att jag bara tog en förskola i närheten och ringde och hörde om det var någon som var intresserad av att medverka på en intervju. Esaiasson (et.al 2004:212) menar att detta urval kan kallas för ett snöbollsurval. Det innebär att de vi får tag i kan hjälpa oss att hitta nya personer.³⁵ Personerna i min undersökning tipsade på nästa person som eventuellt kunde medverka. Även den sista intervjupersonen valdes med detta snöbollsurval, men då på plats på förskolan, där en person som jag intervjuade, direkt efter intervjun, valde ut nästa. Intervjuerna utfördes på två stycken förskolor där de respektive intervjupersonerna arbetade. Att intervjuerna utfördes på intervjupersonernas arbetsplats var framförallt av praktiska skäl, eftersom intervjuerna pågick under arbetstid. Intervjuerna varade cirka trettio minuter var och utfördes på samma dag. I resultatdelen är alla namn figurerade på de som deltagit i studien för att de som deltagit i studien ska få behålla sin anonymitet.

³⁵ Esaiasson, Peter & Gilljam, Mikael & Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena (2004) *Metodpraktikan Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Vällingby: Norstedts Juridik AB.

Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Reliabilitet handlar enligt Staffan Stukát (2005:125) om hur bra kvalitén är på det instrument man använder i undersökningen och validiteten handlar enligt Stukát (2005:128) om att man undersöker det som man verkligen vill undersöka. I en kvalitativ studie kan man enligt Stukát (2005:129) istället diskutera hur tillförlitligt resultatet är och hur rimliga och trovärdiga tolkningarna är.³⁶ I min undersökning kan reliabiliteten ha påverkats på flera olika sätt. Reliabiliteten kan dels ha påverkats av feltolkningar av mig som intervjuvare av svaren som jag fått, eftersom jag alltid bär på en förförståelse. Dels kan intervjupersonerna missförstått någon fråga som jag ställt. Vid en förskola var det väldigt hög ljudnivå i rummet som var i jämte där intervjuerna utfördes. Detta kan ha bidragit till att de intervjuade på denna förskola inte kunde koncentrera sig på frågorna som jag ställde, eller att jag som intervjuvare inte kunde vara lika uppmärksam på alla svar jag fick. Därmed kunde jag kanske inte ställa värdefulla följdfrågor lika bra. Jag upplevde att jag fick korta svar på vissa frågor jag ställde till intervjupersonerna. Det kan bero på att frågorna inte var tillräckligt öppna eller att de var för långa.

Reliabiliteten i undersökningen kan också påverkas av att flera av mina intervjupersoner blev indragna i intervjuerna av andra människor och kanske kände sig tvingade att medverka fastän de inte hade lust. Detta kan ha bidragit till att de inte ville svara så utförligt på mina frågor. Felkällor i undersökningen kan vara att jag inte kan veta hur ärliga svaren är i min undersökning. Flera frågor kan kanske upplevas som känsliga, speciellt de som handlar om läroplan och jämställdhetsmål. Även om man är anonym i intervjun är det inte säkert att man inför mig som intervjuvare vill erkänna helt hur man tänker eller känner. Det kan vara svårt att erkänna sina brister speciellt inför en främling. Svaren i undersökningen kan också ha påverkats av att de intervjuade gett mig svar som de trodde att jag vill höra. Jag är medveten om att studien i och med detta är begränsad.

Jag har valt att i min intervju börja med mer allmänna frågor för att få intervjupersonerna att slappna av och våga öppna sig. Detta kan till viss del ha ökat reliabiliteten i undersökningen. De lite mer känsliga frågorna har lagts längre ner i intervjun. Att undersökningen genomfördes på deras arbetsplatser kan också ha ökat reliabiliteten, eftersom det kan ha gjort intervjupersonerna mer avslappnade och gjort att de har svarat mer ärligt.

I min kvalitativa intervjuundersökning tycker jag att de flesta frågor som jag har med i min intervjuguide är frågor som är avsedda att mäta det som jag vill ha svar på i mitt syfte. På några ställen har jag med frågor som inte är lika relevanta för att få svar på det jag vill egentligen veta. Men jag är medveten om detta och anledningen till att jag ändå valt att ha med dessa frågor, är att de är för att det skapar en slags uppvärmning för frågor som jag verkligen vill ha svar på. En del frågor handlar om i princip samma saker, men har frågats på lite olika sätt och på lite olika ställen i intervjun. Detta anser jag höjer validiteten eftersom man kan se om man får samma svar.

Det måste påpekas att min undersökning inte är generaliserbar eftersom undersökningsgruppen är så liten och därför inte representativ för alla förskolelärare.

³⁶ Stukát, Staffan (2005) *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur

När jag har tolkat materialet har jag varit införstådd med att min egen förförståelse kan ha påverkat hur jag tolkat svaren. Det är lätt att tidigare erfarenheter som jag har med mig kan ha fyllt ut svar som t.ex. inte varit så tydliga från intervjupersonerna.

Etiska principer

De deltagande i undersökningen informerades vad studien handlade om och att intervjuerna skulle ingå i ett examensarbete för lärarutbildningen i Göteborg. Det klargjordes också att det var ett frivilligt deltagande. Innan intervjuerna började, förklarade jag att man när som helst under intervjun hade rätt att avbryta sin medverkan. Det informerades också att intervjupersonerna var helt anonyma i undersökningen.

Resultatredovisning

Frågeställning 1

Hur ser pedagoger på utbildning i genus?

Anna förskolelärare

Anna är den som har jobbat kortast i förskolan av dem som deltagit i intervjun och hon är också relativt ny på sin arbetsplats. Hon verkar lite nervös inför intervjun och svarar till en början ganska kortfattat. Det som framkommer utav hennes intervju, är att hon tycker att det skulle vara spännande att få utbildning i genus. Hon kommer inte riktigt ihåg om det ingick genuskunskap i hennes utbildning. Däremot är hon mycket positivt inställd till det. Anna berättar att hon känner en som arbetat med det i förskolan och hon tycker det verkar mycket intressant, det som hon hör denna person berätta.

”Just för att upptäcka hur man själv kanske faktiskt är. Jag tror inte man vet det. Man kommer kanske att upptäcka att man använder ett annat tonfall beroende på vilket kön det är.”

Det märks att Anna ser på betydelsen av utbildning som ett sätt att få uppleva hur hennes egen roll som pedagog kan påverka. Kollegan som hon pratade om kan ha påverkat henne till att ha börjat fundera på sin egen betydelse i jämställdhetsarbetet och att utbildning kan ge nya möjligheter till ett annorlunda tänkande.

Ulrika förskolelärare

Ulrika är den enda av de intervjuade som har fått gå en genusutbildning, genom förskolan hon arbetar på. Hon berättar att de har fått gå på föreläsningar och att de haft nätverksträffar några gånger. Ulrika tycker att diskussionerna de har haft under utbildningens gång har varit mest givande. De har också själva under utbildningens gång arbetat aktivt med genus på förskolan som hon arbetar på. Ett utav projekten de haft har varit att de filmat varandra i t.ex. hallsituationer för att bli medvetna om hur de agerar i bemötandet med flickor och pojkar.

Hon uttrycker sig positivt till att ha fått vara med på en utbildning i genus och hon menar att det behövs för att bli medveten om hur man själv agerar. Utbildningen i genus var nyttig,

uttrycker hon, för att det gav henne själv flera insikter, över hur hon själv gjorde i vissa situationer. Det märks under intervjuens gång att Ulrika har blivit medveten om betydelsen av sin egen roll för att jämställa flickor och pojkar. Ulrika anser att det handlar om att se till varje barn som en individ och inte som ett kön och att det är pedagogens ansvar att göra det.

”Vi hade en pojke som älskar bilar och jag kan inte komma och säga till honom, om han är ledsen när han ska lämnas, att kom så går vi och kollar var dockorna gör. Han hade säkert suttit kvar där i hallen. Men jag vet att säger jag, kom så går vi och kollar vad bilarna gör, då kommer han direkt. Jag menar det är lite så, det får inte gå över, så att du måste tänka det hela tiden. Däremot kan de gånger du kan ställa frågan vad de vill göra, behöver du inte säga vill du gå och leka med bilar Viktor eller kom Emma så går vi in i dockvrån. Det kan man inte göra när man inte vet om det är det de gillar. Det gäller att ställa en öppen fråga.”

Jag tolkar det som att Ulrika har fått djupare förståelse för detta, genom den utbildningen i genus hon har fått. Det märks att hon tänker mycket på sitt eget agerande och vad hon kan göra för att se till varje barns intresse.

Ulrika tycker det är viktig med utbildning och kunskap i genus när man arbetar i förskolan. Hon anser att det behövs för att bli medveten som pedagog. Innan hon fick utbildning i genus förstod hon inte varför det skulle vara nödvändigt.

” Ja det tycker jag faktiskt. Men det har inte varit så innan. Jag tycker det är viktigt att tänka, att sätta igång ditt tänk. Hur du faktiskt är. Nej innan tyckte jag nog att jag var rätt jämn, att jag gjorde likadant mot båda.”

Berit förskolelärare

Berit har jobbat länge i förskolan och berättar att när hon gick sin förskolelärarutbildning, fanns det ingen genusvetenskap i utbildningen, utan då handlade det bara om barn, inte om flickor eller pojkar. Hon menar att man såg på flickor och pojkar som könslösa barn. När jag frågar henne hur hon ser på att få utbildning i genus, svarar hon efter en lång paus:

” Ja det skadar klart inte, men ska jag vara riktigt ärlig så hade jag tänkt gå i pension snart. Ja jag skulle kunna tänka mig det. Men jag tycker att nu läser vi ju mycket litteratur och jag tror att vi delvis har tänkt igenom det”

Jag tolkar Berits svar, som att hon egentligen inte är speciellt intresserad av att få utbildning i genus och att hon tycker att det inte behövs på hennes arbetsplats, eftersom de redan arbetar jämställt. Jag upplever det som att Berit anser sig ha kunskap i jämställdhet och att hon tycker utbildning därför är lite onödig. Samtidigt som hon inte verkar vara så intresserad av utbildning, tycker hon ändå att det behövs kunskap i jämställdhetstänkande. När jag frågar henne lite längre fram i intervjun om hon tycker det är viktigt att ha utbildning och kunskap i genus och på vilket sätt hon i så fall anser att det skulle vara bra, svarar hon:

” Jag tycker det är väldigt viktigt att ha utbildning eller kunskap om att det skiljer trots allt på flickor och pojkar. Men man kan ju i alla fall i arbetet försöka utjämna de skillnader. Det tycker jag.”

Även om Berit nämner utbildning i sitt svar, tror jag ändå inte att det är utbildning hon menar, om man ser till tidigare svar i intervjun. Jag tolkar det som att hon menar, att det är kunskapen man bör ha. Berit anser att denna kunskap bör handla om att det skiljer på pojkar och flickor.

Pia förskolelärare

Pia är nyligen utbildad förskolelärare, men har arbetat i förskolan många år tidigare, som barnskötare. På hennes förskola har de haft utbildning i genus, men hon har missat en del av de föreläsningar och nätverksträffar de haft där. Detta för att Pia läser lite extra kurser på högskola just nu. Däremot har Pia fått ta del av lite information i genus, genom högskolan hon läst på. Pia blev indragen i intervjun av en kollega på väldigt kort varsel och hon var nog lite nervös inför att bli intervjuad. Detta märkte jag dels genom att hon under intervjun ofta hänvisade till att hon inte var så insatt i ämnet. Hon svarade ofta med att hon inte hade medverkat i någon utbildning som de andra på förskolan hade gjort och dessutom svarade Pia väldigt kortfattat på flera frågor. Pia ansåg ganska kort, att utbildning i genus det är väl bra. När jag frågade henne på vilket sätt hon tror att det skulle vara bra med utbildning, svarade hon efter en lång paus:

” Att bli medveten om... eller att man själv blir medveten om. Att jämställdhet i samhället...när man tänker efter och tittar närmare på det, är det så påtagliga saker man ser”

Pia arbetar på en förskola där man börjat arbeta med genus och hon menar att kunskap behövs för att man själv ska bli medveten. När Pia pratar om behovet av utbildning i genus under intervjun, får jag ändå uppfattningen att hon inte riktigt tycker att det är nödvändigt. Hon använder uttrycket att ”det är väl bra” när vi pratar om behovet av utbildning i genus. Det känns inte riktigt övertygande, utan mer som något hon tror sig förväntas säga. Jag tror att hennes svar påverkas av att hon arbetar på en förskola där de håller på med genus. Det kan innebära att hon vill att man ska ha en viss bild av henne som inte motsäger det som förskolan arbetar med. När hon ovan pratar om medvetenheten, känns det som det är något hon hört andra säga och inget som hon tagit in själv riktigt. Detta tror jag för att hon inte ger något tydligt svar vad hon menar.

Pia har ingen riktig uppfattning om vilken kunskap hon skulle vilja ha i genus.

”Jag vet inte...jag är så dåligt insatt i det här nu, eftersom jag inte varit med på någon föreläsning eller nåt sånt... men det är intressant att se hur...hur det liksom...hur det startar...vad det kommer ifrån...varför det blivit så...om man vet det.”

Jag tolkar det som att Pia är mycket osäker på vad det är hon vill veta och att hennes intresse mer är att få en allmän överblick. Här hänvisar hon till att hon missat föreläsningar och att hon är dåligt insatt. Men jag tycker inte att det har någon betydelse hur dåligt insatt man är, för att förklara vad man är intresserad av att få. Därför tolkar jag det som att hon är rädd för att ge något felaktigt svar till mig som intervjuvare och att det är därför hon ofta nämner sin brist på kunskap.

Sammanfattning av frågeställning 1

Ingen av de intervjuade var direkt emot utbildning och att få kunskap i genus. Hur intresserade de verkade av det varierade. Ulrika hade genomgått utbildning och tyckte det var bra för att bli medveten om hur hon själv gjorde. Innan hon fått utbildning tyckte hon inte att det behövdes, eftersom hon trodde att hon behandlade flickor och pojkar likadant. Efteråt menar hon att det verkligen var nyttigt för att få kännedom hur hon själv som pedagog gör och för att bli mer medveten. Anna var också mycket intresserad av att få utbildning, eftersom hon trodde det behövdes för att bli medveten om hur man själv som pedagog arbetar.

De två andra intervjupersonerna som deltog i studien verkade inte lika övertygande att utbildning behövdes. Berit ansåg att det kanske inte skulle skada att få utbildning, men hon tyckte att de redan gjorde en hel del på hennes arbetsplats för att jämställa barnen. Hon ansåg att kunskap är viktig för att få förståelse för att det skiljer på pojkar och flickor och att man i arbetet kan utjämna skillnader mellan flickor och pojkar. Hon själv ansåg inte sig behöva utbildning för detta. Pia tyckte att utbildning väl var bra, för att öka sin medvetenhet. Eftersom hon använde uttrycket ”väl bra” tolkade jag det som att Pia var tveksam. Pia ansåg att hon var för dåligt insatt i genus, för att veta vad hon skulle vilja få lära sig mer om.

Frågeställning 2

Vilken betydelse tycker pedagoger att genuskunskap har för sitt eget arbete i förskolan?

Anna förskolelärare

Anna tror att kunskap i genus har betydelse för hur man bemöter flickor och pojkar och att det är viktigt för att alla ska bli bemötta på samma sätt, oavsett kön. Hon förklarar att det inte har varit några diskussioner i arbetslaget om detta med jämställdhet, men att hon tycker det är viktigt att ha det. När jag frågar henne om hon tror att arbetet kan förändras genom att få kunskap i genus svarar hon:

” Ja det tror jag. Just detta att man blir medveten om vad man gör och säger. Det tror jag absolut...man faller nog rätt lätt in i liksom någon jargong som man har...det tror jag.”

Jag tolkar det som att Anna tycker det är viktigt att bli uppmärksam på hur man arbetar, så att man inte behandlar flickor och pojkar olika. Att kunskap i genus kan ses som ett redskap för att inte bli blind i arbetet.

Anna kan se att det finns skillnader mellan flickor och pojkar och vad de gör i verksamheten. Att pojkar är mer högljudda och springer runt mer medan flickor är lugnare och sitter mer t.ex. med pärlplattor. Anna skrattar när jag frågar henne vad hon tror att dessa skillnader kan bero på och svarar att hon inte vet. Hon är däremot övertygad om att genuskunskap kan förändra synen på flickor och pojkar och därmed förändra arbetet.

”Man har kanske väldigt olika syn i personalen som man jobbar med... det är sånt man inte vet... det skulle säkert komma upp om man hade någon utbildning... ja hur gammal man är och hur man är uppvuxen själv kanske. Om man är sextio år och jobbar här kanske man har lite olika syn på varför flickor gör så och varför pojkar... förr var det mer att flickor satt ner och sydde och ritade det här lite pyssliga... men så tror jag inte att vi... så tänker inte jag idag i alla fall.”

Även om Anna tidigare säger att hon kan se att flickor och pojkar gör olika saker, tolkar jag det som att hon menar att hon själv som pedagog inte tänker att det är dessa saker som flickor och pojkar måste göra, bara för att de tillhör ett visst kön. Även om Anna tidigare säger att hon inte vet vad skillnaderna mellan flickor och pojkar beror på, kommer det ändå fram att hon tror det är ens syn som pedagog, som måste förändras. Jag tolkar det som att Anna tycker att det behövs genuskunskap för att alla på arbetsplatsen ska komma bort från ett könstereotypiskt tänkande.

Ulrika förskolelärare

Ulrika som har genomgått en genusutbildning, anser att genuskunskap har betydelse för arbetet i förskolan, eftersom det bidrar till att förändra det. När jag frågar henne på vilket sätt det får betydelse med genuskunskap för arbetet i förskolan, svarar hon:

” Dels har vi tittat upp på vad vi erbjuder, hur vi erbjuder det. Miljön i förskolan, hur den kan förändras. Det får inte bli flickorna i det rosa rummet och pojkarna i det svarta. Att det är en öppen miljö, inbjudande miljö men inte att miljön säger att här får bara killar vara. Sen är det ju faktiskt vårt sätt också, att vi inte höjer på ögonen när killarna går in i dockrummet, utan att man istället uppmuntrar dem.”

Ulrika tar upp flera exempel på hur förskolan hon arbetar på har förändrats med genuskunskap. Att det både har skett förändringar i det yttre, miljön runt omkring barnen, men att det även bidragit till att hon själv som pedagog har förändrats i sitt sätt att tänka, när hon arbetar med barnen. Jag tolkar det som att Ulrika tycker det har stor betydelse med genuskunskap i förskolan.

Ulrika menar att arbetet blir annorlunda om man fått kunskap i genus, eftersom det gör att man tänker mer på vad man själv gör, reagerar och säger som pedagog. Hon berättar också att det förs mycket diskussioner i arbetslaget och att hon tycker dessa diskussioner är viktiga för att hålla tankarna levande.

Hon kan också se att det finns skillnader mellan pojkar och flickor i verksamheten. Ulrika kan framförallt se att det är skillnad i barnens lek, beroende på vilket kön det är.

”Det beror på ett länge nedärv arv... det är ju så, tror jag... jag tror det ligger i generna nånstans... även om det inte har forskats fram än... men jag tror faktiskt det... vi är olika... och vi ska få vara olika... det finns en anledning till att vi är olika och vi ska få vara olika... men du ska inte hindras av att vara ett eller annat kön... du måste få vara dig själv.”

När Ulrika pratar om att skillnaderna mellan flickor och pojkar, tror hon att det beror på biologin och hon tar längre fram i intervjun också upp, att det finns kvinnligt och manligt som hon menar är naturligt. Hon pratar t.ex. om ”omvårdnasbiten” för barn och att det är något

hon upplever mest finns hos kvinnor I hennes svar framgår tydligt att hon menar att man i verksamheten inte ska begränsa barnen, bara för att de är flickor eller pojkar.

Ulrika tror också att kunskap i genus kan förändra hur man ser på barnen.

” Ja det är jag helt övertygad om. Jag tror att vi får upp ögonen för dels hur du själv är emot dem. Ditt sätt ändras ju och då kan du också... då genererar det att barnens sätt att titta på varandra och sig själva ändras...till det bättre. För som jag är så blir ju barnen.”

Ulrika tycker att genuskunskap har en stor betydelse för att förändra hur man arbetar som pedagog och det är tydligt att hon också tycker att det är hon själv som pedagog som är avgörande i arbetet att jämställa barnen.

Berit förskolelärare

Innan intervjun börjar med Berit börjar hon förklarar för mig hur de arbetar med jämställdhet på hennes förskola.

” Som vi har tänkt och som vi jobbar med och där vi har tänkt till lite grann... det är utklädning och sådant där... vi har inte bara flickutklädning... vi har pojkutklädning också... lite riddarvästar och sådana där grejer... vi har gjort så att pojkar ska kunna tycka det är roligt också. Dockvrån där leker våra pojkar också och de leker mamma, pappa, barn med. Jag upplever inte att det är speciellt segregerat på något sätt. Jag kan inte se att vi jobbar speciellt... men det är ju klart att man är ju fartblind också.”

Jag tolkar det som att Berit anser att det egentligen inte behövs någon genuskunskap där hon arbetar, eftersom hon tycker att de redan arbetar med jämställdhet. Berit har här ett könstereotypiskt tänkande när hon berättar om flickutklädning och pojkutklädning och hänvisar till att pojkutklädning är ”riddarvästar”. Redan här gör hon en tydlig uppdelning av vad varje kön ska vara intresserad av. Det är också pojkarnas situation hon framförallt tar upp. Berit upplever inte att de jobbar segregerat med barnen.

När jag frågar Berit om kunskap i genus har någon betydelse för arbetet i förskolan, svarar hon:

”För många har det säker det... sen har jag ju vuxna barn och jag har barnbarn. Jag har haft både och så att säg och jag har aldrig gjort någon skillnad... och det märks... jag har svärdöttrar som undrar vad jag har gjort med deras män... men de har alla fått lära sig tvätta sina kläder och laga sin mat utan någon åtskillnad.”

Jag tolkar Berits svar som att hon inte ser sig själv som i behov av kunskap i genus, eftersom hon anser att hon alltid har behandlat alla barn lika oavsett kön. Berit anser att det kan finnas brister i kunskap hos andra, men inte hos henne själv. Vilket blir tydligare när jag frågar Berit om hon tror att man arbetar annorlunda, om man fått kunskap i genus och hon svarar:

” Ja det tror jag. Jag tror att man tänker mer på det, rent tankemässigt, att man tänker kanske lite mer på vissa grejer. Sen kan jag inte säga så precist... på något sätt känner jag att vi har kommit rätt så långt... utan att ha fått någon utbildning... vi har nog diskuterat en del här på jobbet.”

Jag tolkar det som att Berit tycker att kunskap i genus kan förändra arbetet, men att de på hennes arbetsplats, redan har startat en förändring. Hon är medveten om att kunskap i genus kan förändra arbetet, men anser inte att det finns ett behov av detta för egen del eller på den förskola hon arbetar på. Jag tolkar det som att hon menar, att det på hennes förskola, redan pågår ett jämställdhetsarbete.

Berit berättar att det förs diskussioner i arbetslaget om hur man ska arbeta för att jämställa pojkar och flickor och att hon tycker dessa är viktiga att ha. De diskussioner som förs, handlar enligt Berit, mest om att man inte ska göra någon åtskillnad mellan flickor och pojkar och att barnen inte ska hindras av att vara flicka eller pojke för att kunna t.ex. kunna leka något speciellt. De arbetar också med att få in flickor och pojkar på lekar som de annars inte brukar välja.

” Jag tycker ändå vi har en sund inställning här till det här... vi gör ingen större skillnad här, eller rättare sagt vi gör ingen skillnad alls... pojkar som flickor vi säger till dem oavsett om det är det ena eller det andra... och de leker på alla ställen... vi har försökt inrätta det så att det ska passa. Det ska inte vara pojkar här och flickor där... som nu har vi bilar och Barbie på samma ställe.”

Berit anser att man kan lösa ojämställdheten genom att blanda leksaker och förändra miljön.

Berit tror att synen på flickor och pojkar kan förändras i arbetet genom att få kunskap i genus.

”Ja det tror jag... man lär sig se skillnader och likheter... men framförallt att man lär sig se likheter. Att man inte är inriktad på skillnader, utan att man riktar mer in sig på likheterna, det tror jag.”

Berit säger att kunskap i genus kan bidra till en förändring i hur man tänker om flickor och pojkar. Att man kan lära sig se på flickor och pojkar på samma sätt. Jag tolkar ändå att detta med kunskap inte är något som hon själv behöver, eftersom hon i flera tidigare svar påpekat att hon inte gör någon skillnad mellan barnen.

Pia förskolelärare

När jag intervjuar Pia om vilken betydelse hon anser att genuskunskap har och frågar henne om kunskapens betydelse för arbetet, svarar hon:

”Ja... det är väl det här att man blir medveten om olika... alltså med böcker... situationer att man blir medveten om varför barn är som de är... eller... hur de blir... vad det är som gör att de påverkas. Det är nog att vi blir mer medvetna själva kanske.”

Pia är osäker på varför genuskunskap behövs. Hon förklarar att det behövs för att bli mer medveten själv. Men jag tolkar det ändå som att hon inte anser det vara helt nödvändigt. Detta för att hon använder uttrycket ”kanske”, när hon pratar om medvetenheten. När jag frågar henne om hon tror att man arbetar annorlunda när man fått kunskap i genus, svarar hon:

”Nej jag tror att det är djupt rotat ändå... det tror jag inte... jag tror mycket nog går på ren automatik.”

Här svarar hon mycket tydligt och rakt att hon inte tror att arbetet förändras med genuskunskap. Här motsäger Pia sitt tidigare svar att kunskap behövs. Därför tolkar jag hennes tidigare osäkra svar att kunskap behövs för att bli medveten, som att hon egentligen säger det mest, för att hon tror att det är det som hon förväntas säga.

Sammanfattning av frågeställning 2

Resultatet på frågeställning två, som var om förskolelärarna tycker att kunskap i genus har betydelse för deras eget arbete i förskolan, ger två olika perspektiv. Två av förskolelärarna anser att kunskap behövs och har betydelse för deras eget arbete. Medan två förskolelärare inte anser att kunskap behövs.

Anna tror att det behövs kunskap i genus för att bli mer medveten i arbetet. Hon upplever det som att det finns skillnader på flickor och pojkar, men vet inte vad detta berodde på. Däremot framkommer det i hennes svar, att hon ser att pedagogen har en stor betydelse i att jämställa barnen. Hon ansåg att detta påverkas av den syn man bär med sig, över vad ett visst kön ska innebära. Hon ser kunskap i genus som ett redskap i arbetet på verksamheten och som en möjlighet för all personal på arbetsplatsen, att komma bort från ett könstereotypiskt tänkande.

Ulrika som tycker att kunskap har betydelse, hade fått genusutbildning på förskolan. Hon anser att kunskap får betydelse, för att det förändrar arbetet. Hon ser på flickor och pojkar som att det finns naturliga skillnader mellan könen, som däremot inte ska bli ett hinder eller begränsa dem. Kunskap i genus gör att miljön på förskolan förändras och blir mer inbjudande för båda könen. Hon upplever att kunskapen får betydelse för arbetet, eftersom den också förändrar ens eget tänkande, hur man ser på barnen. Detta menar hon bidrar till att också förändra hur barnen ser på varandra.

Berit ansåg att kunskap kunde behövas för att se likheter mellan barnen. Däremot tolkar jag det som att hon inte ansåg att kunskapen behövdes för egen del, eftersom hon tydliggör att hon aldrig gjort någon skillnad mellan barnen. Hon kunde se att det fanns skillnader mellan barnen, men visste inte säkert vad detta berodde på. För övrigt ansåg hon att de redan arbetade jämställt på hennes förskola.

Pia ansåg att kunskap inte hade någon betydelse. Hon svarade först att kunskap i genus kanske kunde ha betydelse för att bli mer medveten. Under intervjun framkom det tydligare, att hon inte trodde arbetet förändrades med kunskap i genus, eftersom hon ansåg att hur man behandlade flickor och pojkar var djupt rotat och gick på ren automatik.

Frågeställning 3

Vilken betydelse tycker pedagoger att genuskunskap har för att nå jämställdhetsmålen?

Anna förskolelärare

När jag frågar Anna mer allmänt vad hon tycker om kraven som finns från läroplan och målsättningar, svarar hon att hon tycker det är bra. Hon tycker också att det är bra att man själv kan avgöra hur man ska komma fram till de mål som finns.

”Ja det är lätt att det annars blir slentrian... att man jobbat i många år. Att det rullar på i det gamla vanliga. Man behöver ha lite riktlinjer och regler... att man blir påmind om det ibland.”

Hon tycker det är viktigt att man sätter sig in i vad som sägs om jämställdhet i läroplanen, vad det innebär och att man startar med att arbeta med jämställdhet redan på förskolenivå. Jämställdhet behövs, tycker Anna, eftersom det är något som följer med barnen upp i skola och arbetsliv.

Jag frågar Anna om hon själv tänker på jämställdhet när hon planerar sin verksamhet för barnen:

”Nej jag ska erkänna att jag inte har det ordet i tankarna när vi planerar... så men... visst fast det handlar ju inte om jämställdhet att alla gör likadant... det var en svår fråga... jag känner mig ganska ny här... men det ska jag erkänna att det har vi inte gjort.”

Jag tolkar det som att Anna är osäker på vad jämställdhetsmålen innebär. När vi först pratar om det rent allmänt, är hon tydligt att tala om hur viktigt det är med jämställdhet och att hon tycker att kraven är rimliga från läroplanen. Jag upplever ändå att det inte är något man jobbar med aktivt på den förskola Anna arbetar på, utifrån det Anna berättar.

När jag frågar Anna vad hon skulle vilja förändra för att bättre nå jämställdhetsmålen, svarar hon:

”Det är kanske egentligen att få en utbildning eller någon föreläsning om det... så att man kommer igång med det... det tror jag nog... att man skulle bli mer medvetet... så är det ju lite att allt kommer i vågor vad som är inne om man säger så (Anna skrattar).”

Anna verkar inte helt övertygad om att det är så viktigt med jämställdhetsarbete som hon påstod i början av intervjun. Jag tolkar att Anna ser på genuskunskap som något som är ”inne” just nu i samhället, men som kommer att försvinna. Trots det så är Anna intresserad av utbildning i genus, för att öka hennes medvetenhet om jämställdhetsmålen. När jag frågar henne om hon tror kunskap i genus gör att man bättre kan arbeta för att nå jämställdhetslagarna svarar hon:

”Ja det tror jag absolut... man är så pass många olika arbetsgrupper på en förskola... alla har inte samma bakgrund... så det tror jag att alla skulle må bra av att få.”

Ulrika förskolelärare

Läroplanen tycker Ulrika är bra att arbeta med, även om hon tycker den är omfattande. Hon tror att det bra att bryta ner läroplanen i mindre bitar. Hon tycker inte kraven är omöjliga utan att de behövs för att man ska börja tänka. Ulrika anser att det är viktigt att sätta sig in i vad jämställdhetsmålen innebär.

” Ja man måste ju kunna... och vi har verkligen gjort det... vi har gått igenom läroplanen i små mikroskopiska bitar, som vi har gett till föräldrarna. Våra föräldrar är väldigt medvetna om vad som sägs i läroplanen. Vad den står för och hur vi gör för att nå de målen som står där.”

När jag frågar henne om det är något som hon skulle vilja förändra för att nå målen bättre svarar hon:

”Ja kanske mer tid att diskutera, så att jag inte behöver ta det på barnens tid... åt andra sidan finns det ju inte mer timmar... alltså... kanske mer dagar då man har stängt och planering för att verkligen bolla frågorna... det är då du sätter igång det... det är faktiskt då du lär dig det... jag menar det är bollandet och diskussionerna som sätter igång det.”

Ulrika tror att kunskap om genus behövs och gör att man bättre kan nå jämställdhetslagarna som finns. Hon lyfter fram diskussionen i arbetslaget som viktig.

” Ja jag tror inte många vet vad det går ut på... jag menar om du får utbildning om något så lär du ju dig det och då vet du vad du kan förbättra.”

Jag tolkar det som att Ulrika menar att det är svårt att kunna arbeta med jämställdhet utan att ha fått någon utbildning, eftersom hon säger att det är först när man fått kunskapen som man vet vad man kan göra.

Berit förskolelärare

När jag frågar Berit om hon tycker att det är rimliga krav som finns från lagar och målsättningar för att styra förskolan, verkar hon först lite tveksam, men sen svarar hon att hon tycker att kraven är rimliga. Däremot tycker inte Berit att det är rimligt att de har så många barn till förhållande mot personal.

” Frågan är ju liksom hur mycket du hinner ta till dig av allt det här. Vi har ju stora krav på oss egentligen. Inte bara vad som gäller genus och sånt utan även överhuvudtaget. Vi ska se varje individ och hur gör man det med så många barn?”

Även om Berit berättar för mig att hon tycker kraven är rimliga från lagar och målsättningar, är Berit tveksam. Hon tycker att kraven är för höga, med tanke på att barngrupperna är för stora. Berit svarar mycket tydligt att hon tycker det är viktigt att man ska veta vad jämställdhet innebär i förhållande till läroplanen. När jag frågar henne om hon själv tänker på jämställdhetsmålen när hon planerar sin verksamhet för barnen svarar hon:

” Nej det tänker jag inte på. Jag planerar en verksamhet för barn i den grupp jag har och då tar jag hänsyn till allt. Flickor och pojkar och hur mogna de är... men jag gör inget undantag för pojkar och flickor... nej aldrig att man tänker... nej det tänker man aldrig på... nej.”

Det är svårt att veta om Berit tycker det är viktigt med jämställdhet. Hon särhåller pojkar och flickor efter mognad och kön, men anser sig arbeta jämställt. Däremot säger Berit att hon inte tänker på jämställdhetsmålen. När jag frågar vidare om hon tror kunskap i genus bidrar till att man bättre kan nå jämställdhetsmålen, svarar hon:

”Ja det tror jag om man är väl insatt i det hela... man tar det till sig... man kan ju lära sig hur mycket som helst men tar du inte till dig det eller lever efter det... jag tror att jag är väldigt könlös i mitt sätt att se på det, om jag ska vara riktigt ärlig.”

Jag tolkar det som att Berit tror att utbildning i genus kan göra att man når jämställdhetsmålen bättre, men att hon inte tänker att kunskap i genus är något som behövs för hennes egen skull och för att hon ska kunna följa jämställdhetsmålen, eftersom hon redan upplever att hon gör det.

Pia förskolelärare

Pia anser att läroplanen är bra och att flera av målen som står där går in i varandra. Hon tror att genom att få med någon bit, faller de andra målen på plats av sig själv. När jag frågar Pia om hon själv tänker på jämställdhetsmålen när hon planerar sin verksamhet, svarar hon mig att de på förskolan nog gjort det. Jag får inget svar hur hon själv gör. Pia kanske missuppfattade min fråga, eller så känner hon sig osäker inför att svara helt ärligt hur hon själv gör. När jag senare under intervjun frågar henne om det finns något hon skulle vilja förändra för att bättre nå jämställdhetsmålen, svarar hon:

” Att man blir mer medveten om detta klart då... jag vet inte... att man blir mer påläst om det. Jag kan tänka mig att de här nätverksträffarna, att det kanske har gett... men jag har missat det. Jag är ju inte inne i det arbetet (skratt)... lite fel person kanske. Men tänket har inte... jag är liksom bara här de här dagarna... så att djupare arbete går man inte in på.”

Jag tolkar det som att Pia känner sig lite osäker vad jämställdhetsmålen innebär i läroplanen, men att hon skulle vilja bli mer medveten om dem. Jag tolkar det som att Pia anser att hon inte har lika mycket ansvar att följa jämställdhetsmålen, eftersom hon inte tillbringar lika mycket tid i förskolan som övrig personal.

När jag frågar henne om hon tror att kunskap i genus kan bidra till att man bättre kan arbeta efter de lagar och målsättningar om jämställdhet som finns, svarar hon:

” Jag vet inte... ja till en viss del... men jag tror det är... som sagt djupt rotat... så att det... (höjer rösten) men visst kan det påverka... det tror jag nog. Men sen att det blir helt... det är en bit på vägen i alla fall.”

Pia verkar inte tycka att kunskap egentligen kan förändra så mycket för att nå jämställdhetsmålen bättre. När hon svarar att hon inte tror att kunskap kan påverka, motsäger det som hon tidigare har sagt, som var att hon vill bli mer påläst och medveten för att nå målen bättre. Pia höjer rösten, när hon vidare i svaret ovan, förklarar att hon tror att kunskap

ändå kan påverka, att det kan vara en bit på vägen i alla fall. Detta kan bero på intervjuareffekt att hon vill ge mig, vad hon tror är ett ”bättre svar”.

Sammanfattning av frågeställning 3

Alla av de fyra som jag intervjuat har en positiv inställning till läroplanen. Tre i min undersökning svarade att kunskap i genus hade betydelse för att nå jämställdhetsmålen. Av dessa tre var det en pedagog som ansåg att det inte hade betydelse för henne själv, eftersom hon redan var jämställd. En intervjuperson i undersökningen var inte lika övertygad att kunskap i genus hade någon betydelse för att nå jämställdhetsmålen.

Ulrika var den enda personen i min undersökning som fått utbildning. Hon var också den som tydligast menade att kunskap behövdes, för att man ska kunna lära sig innebörden i jämställdhetsmålen. För att nå målen ännu bättre, ville hon ha mer tid för reflektion och diskussion i arbetslaget.

Anna ansåg att kunskap i genus kan vara bra för att nå jämställdhetsmålen, därför att alla har olika bakgrund som arbetar i förskolan. Men under intervjuens gång, framkom det också att hon inte själv tänkte på jämställdhetsmålen när hon arbetade med planering. Det framkom också under intervjun, att hon såg jämställdhetsarbete som något som var lite inne just nu.

Berit tyckte att kraven från läroplanen egentligen inte var orimliga, men att det ändå blev för mycket på grund av att de hade så stora barngrupper. Hon ansåg att utbildning behövdes för att nå målen och att kunskapen kunde göra att man bättre nådde jämställdhetsmålen, om man var väl insatt i den kunskapen. Men jag tolkade det inte som att hon för egen skull ansåg att hon behövde kunskap i genus, för att nå jämställdhetsmålen. Detta för att hon ofta avslutade sina meningar med att klargöra att hon själv redan arbetade jämställt.

Pia verkade inte heller se jämställdhetsaspekten som något som var så viktigt. Jag tolkade det som att hon inte heller ansåg att kunskap var något som behövdes för att nå jämställdhetsmålen. Detta för att hon berättade att hon ansåg att det var svårt att förändra något med kunskap, eftersom det traditionella arbetssättet, ändå är så djupt rotat.

Slutdiskussion

Syftet med studien var att undersöka hur förskolelärare ser på betydelsen av att ha kunskap i genus i förskolan. Min första frågeställning handlade om hur pedagoger ser på utbildning i genus. I de utredningar som staten har gjort under 2006 tar man upp att det är nödvändigt med utbildning i genus för att motverka ojämställdheten i förskolorna. Statens offentliga utredningar ser också på utbildning som en förutsättning för att nå jämställdhetsmålen. Intresse för att starta med genusutbildning, har enligt dessa utredningar visat sig vara relativt låga i kommunerna, även om det har skett en förbättring.

Mitt resultat visade att intresset för utbildning i genuskunskap, varierade hos pedagogerna i min undersökning, även om ingen uttalade något direkt motstånd för det. Två utav intervjupersonerna i min undersökning var positiva till att genusutbildning erbjuds på förskolan. En utav dem hade redan fått utbildning och hon ansåg att det verkligen behövdes, för att bli medveten hur man själv gör i arbetet. Hon tydliggjorde att innan hon fått utbildning,

trodde hon att hon behandlade alla barn lika, men att utbildningen gjorde henne uppmärksam på att hon inte gjorde det. Utbildningen blev för henne en möjlighet att förändra sitt arbete och enligt henne, gav det därmed också en möjlighet för barnen, att få behandlas som individer och inte utifrån ett kön. Wahlström (2003) som gjort projekt i förskolor med jämställdhetsarbete, menar att innan projektet började, hade man en bild av att allt var jättebra på dessa förskolor. Under projektets gång insåg man att det fanns mycket tydlig ojämställdhet mellan flickor och pojkar och att de var de själva som pedagoger på förskolan, som bidrog till detta. Den andra intervjupersonen, som var väldigt positiv till att få en utbildning i genus, var övertygad om att detta behövdes, för att hon skulle bli medveten över hur hon själv gjorde. Medvetenheten hos pedagoger över hur de själva påverkar är viktigt, menar Öhman (1999), eftersom det är pedagogerna som bidrar till och har möjlighet att ge barn lika förutsättningar

I min undersökning fanns det också två pedagoger, som inte verkade vara lika intresserade av att få utbildning i genus. En pedagog uttryckte sig enligt följande ”utbildning är väl något bra för att bli medveten själv”. Hennes svar, kändes inte riktig övertygande, eftersom det fanns en tveksamhet i hennes uttryck. På denna pedagogs arbetsplats hade man haft genusutbildning, men hon själv hade missat den. Kinhult och Glaés (2006) anser att det är viktigt att alla i arbetslaget får genusutbildning, eftersom det kan vara känsligt.

En pedagog i undersökningen ansåg att kunskap behövdes, för att inse att det skiljer på flickor och pojkar och för att utjämna skillnaderna mellan barnen. Det är intressant att denna pedagog tycker att kunskapen som behövs, är att det skiljer på pojkar och flickor. Enligt Hirdman (2001 i Kjellberg 2004) skiljer vi hela tiden på manligt och kvinnligt, för att vi är alla delaktiga i ett genussystemet. Vi är också delaktiga i ett genuskontrakt, som handlar om våra föreställningar av vad vi anser ett visst kön bör innebära. Genuskontraktet bidrar till att upprätthålla genussystemet. Jag tolkade det som att denna pedagog i min undersökning inte ansåg sig ha något behov av utbildning, för att hon förklarade att hon redan arbetade jämställt. Öhman (1999) menar att vuxna påverkar barnen, även om det är vanligt med en inställning att det i den egna verksamheten inte existerar någon skillnad i bemötande hos flickor och pojkar.

Min andra frågeställning i mitt syfte, var vilken betydelse pedagoger tycker att genuskunskap har för sitt eget arbete i förskolan. Enligt Öhman (1999) pågår det könsprocesser varje dag i förskolan. Öhman menar vidare, att det är viktigt att arbeta med jämställdhet, eftersom man som pedagog påverkar barnen. En medvetenhet och aktivt arbete kan bidra till att ge alla barn lika förutsättningar. Förskolelärare som arbetet med genus, tar i en artikel ur förskoletidningen, upp flera viktiga orsaker till varför de tycker att genuskunskap har betydelse för arbetet i förskolan. Dels menar dessa förskolelärare, att man påverkar barnen mer än man tror. Genom att ha genuskunskap, menar de också, att man kan bidra till att hjälpa barnen till en bättre självkänedom och därmed gör det också barnen till tryggare individer (Kinhult & Glaés 2006).

Mitt resultat visade att två av de fyra som jag intervjuade, ansåg att kunskap i genus kunde ha betydelse för sitt eget arbete. En utav dessa intervjupersoner, såg att det fanns skillnader mellan flickor och pojkar i verksamheten på hennes förskola, men hon visste inte vad dessa berodde på. Hon ansåg däremot att genuskunskap kunde förändra synen på flickor och pojkar och därmed också arbetet. Det framkom i hennes svar att hon tror att pedagogens syn kan förändras, genom att man blir mer medveten med kunskap i genus. Hon trodde kunskapen behövdes, för att all personal skulle kunna komma bort från ett könstereotyp tänkande. Denna pedagog var positiv till att arbeta med genus. Statens utredningar (2006) har visat att det finns en vilja hos förskolelärare att arbeta med jämställdhet men att kunskapen ofta fattas. Denna

pedagog var också medveten om att hon behövde kunskap, för att bli mer medveten själv över hur hon gör i arbetet. Svaleryd (2002) menar att grunden för ett bra jämställdhetsarbete innebär en vilja till att förändra, kunskap om strukturer som finns i samhället och en medvetenhet att man själv är delaktig i samhällets maktstrukturer.

I min undersökning fanns det en till pedagog, som ansåg att kunskap i genus hade betydelse för arbetet. Denna pedagog var den enda som hade fått utbildning. Hon menade att kunskap i genus har betydelse, eftersom det förändrar miljön i förskolan, Genuspedagogerna Malmqvist och Hagberg (2006) menar, att genom att man arbetar med genus blir man uppmärksam på vad som behövs i den egna verksamheten, för att kunna ge barn bättre förutsättningar. När man tar på sig ett par "genusglasögon" ser man verksamheten på ett annat sätt och blir uppmärksam på könsskillnader. Däremot hade denna person som jag intervjuade, en syn att flickor och pojkar var olika från födseln och att det fanns biologiska skillnader. Här ser vi ett intressant samhällsfenomen. Trots att pedagogen har fått utbildning och ser sig själv som medveten i genusfrågor, så finns det traditionella värderingar kvar om manligt och kvinnligt. Svaleryd (2002) förklarar att modern genusforskning anser att, de skillnader man tror sig se hos de båda könen, enbart är konstruktioner som man själv gör. Även om pedagogen har genomgått en genusutbildning, tycker jag det visar, hur svårt det är att ändra på föreställningar som man har. Samma pedagog ansåg att genuskunskap får betydelse för arbetet i förskolan, eftersom det påverkar hur man själv som pedagog tänker och ser på barnen. Hon menade att man inte ska hindras av att vara ett kön. Genuskunskap innebar för henne detsamma som att man ska bemöta barn lika, oavsett vilket kön eller biologiska förutsättningar de har. Enligt Svaleryd (2002) är det de vuxna som har en möjlighet att ge varje barn en förutsättning att behandlas som en individ istället för att behandlas utifrån sitt kön.

Mitt resultat visade också att två av dem som medverkade i min undersökning inte ansåg att genuskunskap hade någon betydelse för deras eget arbete. En utav pedagogerna ansåg att genuskunskap kunde ha betydelse, för att lära sig se skillnader och likheter mellan flickor och pojkar. Jag tolkade det som att hon ändå inte ansåg att genuskunskap hade någon betydelse för hennes eget arbete. Detta för att hon ofta under intervjuens gång, tydliggjorde att hon aldrig gjorde någon skillnad. Delegationen (2004) som arbetar med jämställdhet i förskolan, menar att det är vanligt att innan man arbetat med jämställdhet, tror att man behandlar alla barn lika. Delegationen menar att kön påverkar oss och att man måste börja arbeta med genus för att bli medveten om detta omedvetna. Först när vi har medvetandegjort detta, kan vi lära oss att bemöta flickor och pojkar likadant.

Pedagogen kunde se att det fanns skillnader mellan barnen, men visste inte vad de berodde på. I ett tidigare forskningsarbete om förskolelärares syn på jämställdhetsarbete, visade det sig att det var vanligt med inställning att jämställdhet var något som redan fanns naturligt i verksamheten och att det var därför pedagogerna inte tyckte det var som viktigt att titta efter könsrollsmönster (Öhman & Arvidsson, 1999).

Det framkom också att denna pedagog ansåg att hennes förskola redan arbetade jämställt. De använde på hennes förskola en miljöpedagogik, där de blandade vad som ansåg vara "flick" och "pojke" leksaker. Öhman (1999) förklarar att man på 70-talet trodde att lösningen på ojämställdhet mellan flickor och pojkar kunde lösas, genom att ge bilar till flickor och dockor till pojkar. Genom att göra detta, ansåg man sig ha löst traditionella könsroller. Jag tolkar det som att man på denna pedagogs arbetsplats, lever kvar i detta synsätt, utifrån det som framkommer i intervjun av denna förskolelärare.

Den andra intervjupersonen som ansåg att genuskunskap inte hade någon betydelse för hennes eget arbete, tog upp att hon inte trodde att kunskapen kunde förändra arbetet. Detta för att hon ansåg att hur man behandlade flickor och pojkar var alldeles för djupt rotat och något hon menade gick på automatik. Arvidsson och Öhman (1999) menar att det behövs mer kunskap i förskolan, för att pedagogerna ska inse varför det är så viktigt med jämställdhet och vad det innebär. Eriksson, Ohlsson och Sjöström (1998) menar att jämställdhetsarbete inte blir värdefullt om inte människorna i det kan se problemen som finns i verksamheten. På intervjupersonens arbetsplats, pågick arbetet med genus för fullt, även om hon själv inte deltagit lika mycket. Under intervjun svarade hon också att genuskunskap kunde ha betydelse för arbetet, eftersom hon ansåg att man kanske blev mer medveten. Men jag tolkade inte att detta var något hon verkligen menade, utan mer något som hon hört andra säga. Detta för att hon använde uttrycket "kanske". Svaleryd (2002) menar att det hos pedagoger både kan finnas ett öppet och ett dolt motstånd till jämställdhetsarbete. Hon menar att detta kan bero på att flera orsaker. Det kan vara svårt att se på sin egen roll och de normer och värderingar man har. Det kan också upplevas som ett hot när nya rutiner ska in i arbetet. Detta är ju ofta något nytt som man inte vet innebörden av eller om man är bra på, det vilket skapar stress.

Min sista frågeställning handlade om vilken betydelse pedagogerna ansåg att kunskap i genus hade för att nå jämställdhetsmålen. Det framkom i min undersökning att alla fyra var positiva till läroplanen. Tre svarade att kunskap i genus hade betydelse för att nå målen. En utav dem ansåg inte att kunskap behövdes för egen del. Den fjärde i undersökningen, trodde att kunskap i genus kunde vara en bit på vägen till att nå jämställdhetsmålen, men att det ändå inte skulle påverka så mycket. Samtidigt tolkade jag det som att tre i undersökningen inte tog jämställdhetsaspekten i läroplanen på så stort allvar. Tidigare forskning från skolverket (2004) har visat att förskolan i sitt arbete, ofta inte alls tar upp jämställdhetsaspekten i läroplanen, även om man förövrigt använder läroplanen och tycker den är bra.

Statens utredningar (2006) har visat att förskolan inte når jämställdhetsmålen. Enligt Arvidsson och Öhman (1999) är arbetet med jämställdhetsmålen på flera förskolor alldeles för dåligt. Delegationen för jämställdhet i förskolan (2006) menar att det är kunskapen som fattas hos förskolelärarna och som måste till för att nå dessa jämställdhetsmål. Delegationen (2006) menar att det är rektorns ansvar att låta sin personal få kunskapen som behövs för att nå jämställdhetsmålen och att visa kommunen att det finns ett behov av kunskap i genus. Däremot finns det inga ursäkter för personalen att inte själva följa jämställdhetsmålen.

Den första pedagogen i min undersökning, som ansåg att kunskapen i genus var bra för att nå jämställdhetsmålen, menade att det kunde göra att alla på arbetsplatsen kom överens vad som behövdes i verksamheten, oavsett ens tidigare bakgrund man hade med sig. Malmqvist och Hagberg (2006) menar att läroplanen är ett stöd i arbetet, en trygghet att luta sig tillbaka på och den kan göra att verksamheten strävar efter samma saker, även om man inte behöver tycka likt om allt i personalen. Jag tolkade det ändå som att denna person inte tyckte att jämställdhetsaspekten i läroplanen var så viktig. Dels för att hon berättade att hon inte tänkte på jämställdhetsmålen när hon planerade sin verksamhet och det framkom också under intervjun att hon såg på genus och jämställdhetsarbete som något som var "inne" just nu.

En intervjuperson till ansåg att kunskapen i genus var bra. Hon menade att kunskapen behövdes för att förstå innebörden av jämställdhetsmålen. Denna pedagog var den enda som hade fått utbildning i genus. Jag anser att hon tog jämställdhetsmålen på allvar, eftersom hon berättade att hon och hennes kollegor var väldigt medvetna om vad som stod i läroplanen. Westerberg (1998) menar att för att kunna nå jämställdhetslagarna, krävs det att man ökar sin

förståelse och medvetenhet inför de informella krav som finns i samhället. Dessa informella krav handlar enligt honom om ens värderingar, normer, attityder och traditioner som man bär med sig. Jag tolkade det som att genuskunskapen hade gjort pedagogen mer medveten om jämställdhetsmålen och därför också gjorde att hon arbetade med dem. De hade på hennes förskola arbetat med att bryta ner läroplanen i små bitar för att få förståelse för den. Arvidsson och Öhman (1999) menar att för att personalen ska kunna bli medvetna om sin egen betydelse i jämställdhetsarbetet, krävs det personalen utarbetar en egen jämställdhetsplan utifrån läroplanen. Intervjupersonen ansåg att, för att de skulle kunna nå jämställdhetsmålen ännu bättre, skulle det behövas mer tid till diskussion i arbetslaget. Enligt de utredningar som har gjorts 2006, av statens delegation som arbetar med jämställdhet i förskolan, har det tagits upp att det behövs mer tid för reflektion med jämställdhetsarbetet hos personalen. Annars kan det vara svårt att arbeta vidare med det som man tänkt.

Min tredje intervjuperson upplevde inte att kraven från läroplanen var för stora, men att de blev det i och med att de hade för stora barngrupper. Wahlström (2003) tror att orsaken till att det finns ett lågt intresse att arbeta med jämställdhet, kan vara den höga arbetsbelastningen som personalen har i förskolan. Pedagogen i min undersökning ansåg att kunskap kunde göra att man bättre kunde nå jämställdhetsmålen om man var väl insatt i det hela. Däremot tolkade jag det som att hon själv inte ansåg att hon behövde kunskap för att nå jämställdhetsmålen. Detta för att hon på flera ställen i intervjun, avslutade meningarna med att säga att hon själv behandlade alla barn lika. Svaleryd (2002) beskriver att ett vanligt hinder i jämställdhetsarbetet är ett tänkande, där man tycker att fakta säger en sak, men där man själv arbetar är det jämställt. Svaleryd menar att även om pedagogen mycket väl kan ha rätt i det hon påstår, blir det ändå ett hinder för arbetet. Malmqvist och Hagberg (2006) menar att även om verksamheten fungerar bra blir den ännu bättre med ett genusperspektiv.

En i min undersökning ansåg att kunskapen i genus kunde vara bra för att komma en bit på vägen till att nå jämställdhetsmålen, men att det ändå var för djupt rotat hur man arbetade för att det skulle ha någon större betydelse. Jag tyckte hennes svar var intressant, eftersom denna person befann sig på en arbetsplats där de arbetade med genus. Svaleryd (2002) menar att det är viktigt att alla i arbetslaget är överens om vad arbetet med jämställdhet ska innebära och hur man kan göra det bästa för barnen. Delegationen (2006) som arbetar med jämställdhet i förskolan, menar att lagar och jämställdhet ska följas upp i förskolan, för att ge alla barn samma chans att utvecklas som individer.

Även om det fanns lite olika syn hos pedagogerna i min undersökning, över hur betydelsefullt de ansåg det var med kunskap i genus, tror jag att kunskap har stor betydelse för hur personalen bemöter barnen och för att medvetandegöra de föreställningar och förgivettagande de bär med sig av det biologiska könet. Genuskunskap, tycker jag visar sig, ha en stor betydelse i min undersökning. Det var en pedagog som fått utbildning och hon hade trots föreställningar att flickor och pojkar var olika från födseln, ändå en medvetenhet över att hon själv kunde påverka barnen. Detta visar, anser jag, att man inte ska lägga för stor vikt vid vilka föreställningar som finns om kön. Huvudsaken tror jag är, att det finns en medvetenhet om dem och att man inte låter barnen ha ett mindre värde, eller behandlas annorlunda på grund av dem. Därför anser jag att kunskap i genus kan påverka pedagogernas arbete en hel del.

Intresset för genuskunskap varierade hos pedagogerna i min undersökning. Utbildningen ska därför inte vara något frivilligt, tycker jag. Mitt resultat har visat att det kan finnas ett motstånd mot utbildning. I min undersökning framkommer två olika problem att nå

jämställdhetsmålen. Dels har det visat sig att förskolelärare inte alltid tycker att det behövs, eftersom man tycker att man redan arbetar jämställt. Jag tycker också att min undersökning visar att tecken på motstånd till att arbeta med jämställdhetsmålen kan bero på en osäkerhet hos personalen, att man inte vet riktigt vad de innebär. Jag tror motståndet försvinner, bara man ger personalen kunskapen, med utbildning i genus. Jag anser att om man får kunskap i genus, klargörs också syftet med jämställdhetsmålen och det blir lättare att arbeta med dem. Utbildning hos personal i förskolan, tror jag, bidrar till en mer jämställd förskola och därmed också ett mer jämställt samhälle.

Flera av pedagogerna i min undersökning, ansåg att kunskapen i genus kan förändra hur väl man når jämställdhetsmålen. Jag tror att kunskapen har betydelse för om man når jämställdhetsmålen överhuvudtaget. Detta tycker jag visar sig i min undersökning, där jag upplevde att det endast var en pedagog som arbetade med jämställdhetsmålen i läroplanen. Hon var också den som hade fått utbildning. Detta tycker jag ytterligare förstärker att kunskap i genus måste in i förskolan, för att jämställdhetsmålen ska nås och för att göra personalen medveten om hur stor betydelse de själva har. Det fanns en vilja till att arbeta jämställt och tanken är god hos pedagoger, men jag tror att det är svårt att bli medveten om dessa könsprocesser, om man inte har kunskap i genus. Det är lätt att tro att man redan arbetar jämställt och når jämställdhetsmålen, eftersom man inte är medveten om vilken kunskap man saknar, när man inte fått någon. Jag tror det är svårt att nå jämställdhetsmålen utan kunskap och därför ser jag kunskap i genus som en förutsättning för att alla barn ska ha samma möjligheter.

Referenslista

- Arvidsson, M & Öhman, M. (1999). "De stora orden gör vi det vi tror vi gör? Om utvecklingsarbete i Majorna" i Skolverket, *Olika på lika villkor, en antologi om jämställdhet i förskolan*. (s. 53-60). Uppsala: Liber.
- Eriksson, M & Ohlsson, L & Sjöström, U. (1998). "Jämställdhetsarbete och förändringsprocessen" i Westerbergs, B. *Han Hon Den Det om genus och kön*. (s.289-296) Lund: Ekerlids Förlag.
- Esaiasson, P & Giljam, M & Oscarsson, H & Wängnerud, L. (2004). *Metodpraktikan konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Vällingby: Nordstedts Juridik AB.
- Kinhult, S & Glaés, Y. (2006). "Genväg i Tanum." *Förskoletidningen*, 1, 34-36.
- Kjellberg, K. (2004). *Genusmaskineriet*. Kristianstad: Sveriges utbildningsradio AB.
- Malmqvist, M & Hagberg, A (2006). "Konkret genus i arbetet." *Förskoletidningen*, 1, 38-40.
- Sandqvist, A M. (1998). *Visst görs vi olika. Jämställda barn hur skulle det se ut?* Stockholm: Kommentus förlag.
- Starrin, B & Renck, B. (1996). "Den kvalitativa intervjun" i Svensson, PG, & Starrin, B. *Kvalitativa studier i teori och praktik* (s. 52-78). Lund: Studentlitteratur.
- Statens offentliga utredningar. (2004). *Den könade förskolan om betydelsen av jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska arbete*. Stockholm: Elanders Gotab AB.
- Statens offentliga utredningar. (2006). *Jämställd förskola om betydelsen av jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska arbete*. Stockholm: Edita Sverige AB.
- Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Svaleryd, K. (2002). *Genuspedagogik*. Stockholm: Liber AB.
- Svenska kommunförbundet. (1998). *Häriifrån till jämställdhet*. Stockholm: Kommentus förlag.
- Wahlström, K. (2003). *Flickor och pojkar och pedagoger*. Kristianstad: Sveriges utbildningsradio AB.
- Westerberg, B (1998). *Han Hon Den Det om genus och kön*. Lund: Ekerlids Förlag.
- Öhman, M. (1999) "Att ge flickor och pojkar i förskolan lika möjligheter" i Skolverket, *Olika på lika villkor, en antologi om jämställdhet i förskolan*. (9-19). Uppsala: Liber.

Internet

Engström Lindgren, P (2005) *Yttrande över delbetänkande av delegationen för jämställdhet i förskolan.* (SOU 2004:115)

Hämtad 30 november 2006, från

<http://www.jamombud.se/remissvar/remiss5056052.asp>

Jämställdhetsombudsmannen (2006). *Lag om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever.*

Hämtad 15 november 2006, från

<http://www.jamombud.se/lagarna/lagenomforbud.mo.asp>

Jämställdhetsombudsmannen (2006). *Jämsides nytt om jämställdhet.*

Hämtad 4 april 2006, från

<http://www.jamombud.se/libary/print/default.asp?page=%2Fjamsides%Fnylagforbjuden>.

Skolverket (1998). *Läroplan för förskolan.*

Hämtad 30 november 2006, från

<http://www.skolverket.se/publikationer?id=1067>

Skolverket(2004). *Ojämna villkor för förskolan:*

Hämtad 27 november 2006, från

[http:// www. Skolverket.se/sb7d/205/a/894](http://www.Skolverket.se/sb7d/205/a/894)

Bilaga

Intervju av förskolelärare

Bakgrund

- När blev du färdig utbildad?
- Ingick det genusvetenskap i din utbildning?
- Har du fått någon annan utbildning i genuskunskap? Vad?

Om man fått utbildning i genus

- Hur ser du på att få utbildning i genus?
- Vad var mest givande i den utbildning du gick?
- Vad var minst givande?
- Finns det något om genus du skulle vilja lära dig mer om?
- Fick du några nya tankar som du inte haft innan utbildningen? Vad?
- Om du inte fick några nya tankar vad kan det bero på i så fall?
- Tycker du det är viktigt att ha utbildning och kunskap om genus? Varför/Varför inte?

Om man inte fått någon utbildning i genus

- Hur ser du på att få utbildning i genus?
- På vilket sätt tror du det skulle vara bra /dåligt ?
- Finns det något speciellt om genus du skulle vilja lära dig mer om?
- Tycker du det är viktigt att ha utbildning och kunskap om genus? På vilket sätt skulle det vara bra/Varför inte?

Arbetet i förskolan

- Har kunskap om genus någon betydelse för arbetet i förskolan?
- På vilket sätt får det betydelse/ På vilket sätt får det inte det?
- Tror du att man arbetar annorlunda om man fått kunskap om genus? Kan du ge något exempel på det?
- Förs det diskuteras i arbetslaget om hur man ska arbeta för att jämställa flickor och pojkar? Vad handlar de om i så fall? Är det viktigt att ha diskussioner?

Syn på flickor och pojkar

- Märker du någon skillnad på flickor och pojkar i verksamheten?
- Kan du ge ett exempel på hur flickor är annorlunda mot pojkar? / pojkar annorlunda mot flickor?
- Vad kan tänkas påverka dessa eventuella skillnader?
- Tror du utbildning i genus kan förändra hur man ser på flickor och pojkar? På vilket sätt? Varför/ varför inte?

- **Läroplan och jämställdhetsmål**

- Vad anser du om kraven som finns från lagar och målsättningar för att styra förskolans verksamhet?
- På vilket sätt menar du att det är bra/ på vilket sätt menar du att det är mindre bra?
- Tycker du att det är viktigt att sätta sig in i vad läroplanen och jämställdhetsmålen innebär?
- Tänker du på jämställdhetsmålen när du planerar din verksamhet för barnen? Hur tänker du då?
- Är det något du skulle vilja förändra för att bättre nå målen?
- Tror du att kunskap om genus bidrar till att man bättre kan arbeta efter de lagar och målsättningar om jämställdhet som finns?